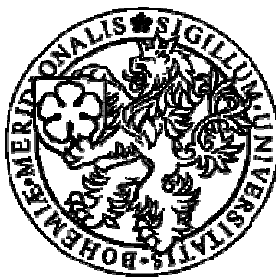

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra tělesné výchovy a sportu

Historie skialpinismu v českých zemích

(DIPLOMOVÁ PRÁCE)

Autor: Filip Tomeš, magisterské studium Bi-Tv (SŠ)

Studijní obor: Magisterské studium Bi-Tv

Vedoucí Práce: doc. PaedDr. Jan Štumbauer, CSc.

Oponent práce: doc. PaedDr. Zdeněk Šebrle, CSc.

Rok obhajoby: 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma:

Historie skialpinismu v českých zemích.

Vypracoval samostatně a použil pouze pramenů, které cituji a uvádím
v přiložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se
zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve
veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých
Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, 25. 4. 2008

.....

Filip Tomeš

Poděkování

Děkuji doc. PaedDr. Janu Štumbauerovi, CSc. za ochotu, odborné vedení a pomoc při vypracování diplomové práce. Zvláště bych chtěl také poděkovat RNDr. Janu Palovi, PhD. za pomoc při vypracování diplomové práce a doporučení literatury.

Název diplomové práce:

Historie skialpinismu v českých zemích.

Pracoviště:

Katedra tělesné výchovy a sportu, Pedagogická fakulta Jihočeské Univerzity

Autor: Filip Tomeš

Studijní obor: Magisterské studium Bi-Tv

Vedoucí Práce: doc. PaedDr. Jan Štumbauer, CSc.

Rok obhajoby: 2008

Anotace:

Tato práce je zaměřena na historii a vývoj skialpinismu v českých zemích. Diplomová práce obsahuje čtyři části. První část vymezuje pojem skialpinismus v jednotlivých etapách jeho vývoje. Druhá část diplomové práce se zabývá vznikem a vývojem lyží samotných, vývojem vázání a dalších potřebných věcí pro skialpinismus jako jsou např. tulení pásy. V třetí části je historie skialpinismu rozdělena na jednotlivá období, počínaje rokem 1900 – 1918, dále je to období mezi Váčkami, následuje období od roku 1945 do roku 1975 a posledním obdobím je období od roku 1975 do současnosti. Čtvrtá část diplomové práce obsahuje srovnání vývoje skialpinismu v českých zemích s vývojem českého skialpinismu mimo české země a skialpinismem ve světě.

Klíčová slova:

Vysokohorské lyžování, vysokohorská turistika, skialpinistická výstroj a výzbroj, soutěžní disciplíny, funkcionáři.

Cizojazyčné resumé:

Title of Dissertation:

History of skialpinism in Czech country

Department:

Department of sports studies, Pedagogical faculty, University of South Bohemia

Author: Filip Tomeš

Specialization: Study for a master's degree, Bi-PE

Supervisor: doc. PaedDr. Jan Štumbauer, CSc.

Year of Defence: 2008

Anotation:

This diploma deals with history and progress of skialpinism in the (historically) Czech lands. The diploma consists of 4 parts. The first one defines the term Skialpinism in its progress stages. The second part of the diploma deals with the beginning and progress of skis as an equipment, progress of ski bindings, and other necessary equipment for skialpinism, for example climbing skins. In the third part the history of skialpinism is divided into individual stages, starting with the period 1900 – 1918, and then the period between the Wars, followed by the period from 1945 to 1975, and the last one is the period from 1975 to present. The fourth part covers comparison of the skialpinism evolution in the Czech lands, progress of the Czech skialpinism outside the Czech country, and the progress of skialpinism in the world.

Key Words: alpine skiing, alpine hiking, skialpinistic equipment, competitions, officers.

1 Úvod	7
2 Metodologie práce	8
2.1 Cíl práce	8
2.2 Předmět práce	8
2.3 Úkoly práce	8
2.4 Metody práce	8
3 Rozbor literatury	9
4 Teoretická část práce	11
4.1 Vymezení pojmu skialpinismus	11
4.1.1 Skitouring	13
4.1.2 Skialpinismu	13
4.1.3 Freeride	14
4.2 Historický vývoj výbroje pro skialpinismus	15
4.2.1 Historický vývoj skialpinistických lyží	15
4.2.2 Historický vývoj skialpinistických holí	22
4.2.3 Historický vývoj skialpinistického vázání	24
4.2.4 Historický vývoj skialpinistické obuvi	30
4.2.5 Historický vývoj stoupací pásů	32
4.2.6 Novinky skialpinistické výbroje	36
4.3 Historie skialpinismu v českých zemích	39
4.3.1 Počátky našeho lyžařství a lyžařské turistiky	39
4.3.2 První literární zmínky	40
4.3.3 Ski – nový sportovní prostředek	41
4.3.4 Vznik slova lyže	41
4.4 Historie skialpinismu v českých zemích v letech 1900-1918	42
4.4.1 Počátky lyžování a skialpinismu na Slovensku	44
4.5. Historie skialpinismu v českých zemích v období mezi Vádkami	46
4.6. Historie skialpinismu v českých zemích po roce 1975	47
4.6.1 Tradiční skialpinismus	47
4.6.2 Závodní skialpinismus	50
4.7. Historie skialpinismu ve světě	54
5 Závěry práce	59
6 Literatura	60
7 Přílohy	63

1. Úvod

Diplomová práce je zaměřena na historii a vývoj skialpinismu v českých zemích, dále pak na historický vývoj výstroje a výzbroje potřebné pro vysokohorské lyžování. Domnívám se, že se tématu historie skialpinismu nikdo natolik nevěnoval, aby prostudoval dostupnou literaturu, vytvořil ucelený přehled a následně propůjčil své poznatky zájemcům o danou problematiku. Proto jsem se rozhodl sepsat diplomovou práci na toto téma.

O tématice historie skialpinismu se částečně zabývá publikace autorů Wolfgang Pohl a Christof Schell v knize *Skialpinismus a Skitouring* a Stefan Winter v knize *Skialpinismus* a nově vydaná kniha slovenského autora Stanislava Meleka *Skialpinismus – horské lyžovanie* a dále také kniha Ladislava Bureše a Jaromíra Charváta s názvem *Laviny + Vysokohorské lyžování a skialpinismus*, ale nikdy však v ucelené formě. Snad jediná ucelená práce na téma historie skialpinismu byla sepsána Gabrielem Jamnickým v roce 1980 jako diplomová práce *Historie a vývoj skialpinismu* na FTVS UK v Bratislavě. Domnívám se, že má práce bude prvním přehledem historického vývoje skialpinismu v Čechách.

Tyto uvedené argumenty byly hlavním důvodem vzniku diplomové práce na dané téma. Myslím si, že i mé praktické zkušenosti v oblasti zaměřené na skialpinismus a v neposlední řadě i studium tělesné výchovy, by mohly přispět k úspěšnému a ucelenému historickému přehledu skialpinismu.

Jelikož skialpinismus v českých zemích neměl a nemá takové podmínky pro svůj rozvoj a všechny známé vrcholy byly zdolány a sjety v poměrně brzké době, zařadil jsem do diplomové práce i historii skialpinismu na Slovensku a částečně i ve světě. Také vinou bývalého komunistického režimu byly možnosti vycestování do zahraničí problematické, proto směřovali čeští skialpinisté na Slovensko do Roháčů, Nízkých a Vysokých Tater, Rumunska, Bulharska a SSSR, kde zdolávali tamější vrcholy.

2. Metodologie práce

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je shrnout dějiny vysokohorského lyžování a skialpinismu v českých zemích a vytvořit ucelený přehled o vývoji tohoto odvětví spojujícího horolezectví a lyžování.

2.2 Předmět práce

Z hlediska časového období je diplomová práce zaměřena na počátky organizované vysokohorské turistiky, tj. od roku 1900 až do současnosti. Z územního hlediska je tato práce zaměřena hlavně na české země, avšak možnosti českých zemí pro tento druh sportu byly brzy vyčerpány, proto jsou v práci zahrnuty země slovenské a aktivity vysokohorského lyžování ve světě. Z hlediska obsahového je v práci zahrnut historický vývoj skialpinistické výstroje a výzbroje, soutěžních disciplín a odvětví skialpinismu.

2.3 Úkoly diplomové práce

1. Prostudovat dostupnou literaturu a provést její následnou rešerši
2. Vypracovat ucelený přehled historie skialpinismu v jednotlivých obdobích
3. Porovnat historický vývoj českého skialpinismu se světovým

2.4 Metody práce

Práce je z převážné většiny zpracována přímou historickou metodou za použití písemných a fotografických pramenů. Dále byla použita komparativní metoda ke srovnání českého a světového skialpinismu a obsahová analýza pro rozbor literatury a literárních pramenů.

3. Rozbor literatury

Kniha Louise Trenkera Hory a sníh mně nejvíce pomohla vysvětlit problematiku lyžařského pohybu ve volném terénu a dále pak vysvětlit takové věci, jako je použití stoupacích pásů, jejich údržba a nasazování na lyže v létech minulých.

Další publikace od Vlastimila Michaličky Zimní turistika popisuje to, co dnes nazýváme skitouring. Z této knihy jsem čerpal informace týkající se historického vývoje skitouringu a věcí potřebných k jeho provozování.

Snad největší přínos pro mou práci měla kniha Lyžujeme v terénu od autora Igora Houdka, kterou považuji za první historickou učebnici skialpinismu, byť toto slovo se v knize nevyskytuje. Tato kniha mně poskytla informace, související s historickým vývojem výbroje.

V knize Stručný přehled vývoje lyžařství od Felixe Chovance jsem prostudoval kapitoly, které se zabývají významnými změnami ve vysokohorském lyžování v oblasti historického vývoje lyží a jiných komponentů k lyžování potřebných. Dále jsem čerpal informace, které se týkaly počátků vysokohorské turistiky na našem území.

Knihu Stanislava Meleka Skialpinizmus – vysokohorské lyžovanie jsem využil hlavně pro vysvětlení problematiky extrémních sjezdů, dále pak pro seznámení s historickým vývojem skialpinismu na Slovensku a následně filozofií vysokohorského lyžování, tedy toho, co dělá tento sport tak výjimečný a nádherný.

Publikaci Horolezecká abeceda od T. Franka a T. Kubláka jsem použil k prostudování kapitol, které se zabývají vysvětlením pojmu vysokohorská turistika, vysokohorské lyžování a skialpinismus. V zásadě při lyžařských aktivitách spojených s vysokohorskou turistikou nebo horolezectvím hovoříme o třech základních disciplínách, které mi tato kniha také pomohla objasnit a vysvětlit v práci.

Další kniha, která měla značný přínos pro mou práci je kniha Horolezectví zblízka od autorů I. Diešky a V. Širla. Je v ní zachycena historie a vývoj horolezeckých disciplín včetně vysokohorského lyžování a skialpinismu a historie pořádání jednotlivých soutěží skialpinismu ve světě.

Publikace od R. Bulíře O skialpinismu mi byla nápomocna k vytvoření kapitol, které se zabývají historickým vývojem skialpinismu po letech 1975 a pořádáním soutěží ve skialpinismu na našem území.

Poslední kniha od autora A. Proužka Jízda na lyžích, ze které jsem čerpal informace, mi pomohla k sepsání kapitol, týkající se vysokohorského lyžování v jeho prvopočátcích.

4. Teoretická část práce

4.1 Vymezení pojmu skialpinismus

V úvodu této části kapitoly se budeme věnovat vysvětlení pojmu skialpinismus a jak byl chápán v jednotlivých etapách jeho vývoje.

Skialpinismus v nejširším pojetí zahrnuje veškeré horolezecké aktivity v horách, při nichž se využívají lyže. Náročnost podniků i jejich charakteru je rozdílná jak dnes, tak už v samotné historii. Skialpinismus a zejména jeho méně náročná forma skitouring zažívá v dnešní době stále větší oblibu. Vzhledem k historickým aspektům aktivit člověka v horském terénu můžeme hovořit o určitém druhu renesance. Klid a majestátnost neposkvrněných zimních hor přinášejí opak přeplněným sjezdovkám a lyžařským střediskům.

Dříve mezi lyžaři bývalo často mnoho dohadů o tom, jaký je rozdíl mezi lyžováním sportovním a terénním, případně vysokohorským.

Hovoříme-li o sportovním lyžování, máme na mysli činnost lyžaře, který využívá pobytu na horách k dosažení co nejlepších výkonů. Může dosáhnout i značné technické úrovně, využívá však převážně upravených běžeckých i sjezdových tratí a k tomu všech vymožeností, jako jsou lanovky a vleky. Jeho cílem je tedy výkon. Pohyb na zdravém vzduchu, působení okolní přírody a ostatní vlivy nezůstávají sice bez významu, jsou však pouze podružnými činiteli.

Pod pojmem terén si nemusíme vždy představovat krkolomný svah, terénem je i každý kopec, na kterém zkusíme všechno, čemu jsme se naučili na louce. Čím členitější, tím příznivější. Oblíbená je jízda mezi stromy s dostatečným odstupem od sebe, ať už jsou jehličnaté nebo listnaté, protože zvyšují postřeh. Jízda na terénních vlnách učí rychlé reakci a nenadálý skok přes vysokou mez je zkouškou rozhodnosti a pohotovosti.¹

Jiným druhem terénní jízdy je horská túra, jedno nebo vícedenní putování horským terénem. Má svá pevná pravidla a řídí se předem stanoveným programem. Podnikáme ji s kolektivem, kde jeden lyžař pomáhá druhému. Ve vysokých horách ovšem nejsou upravené cesty, často ani značky, které jsou v zimě až na malé výjimky hluboko pod sněhem. Lyžař musí být proto zkušený, aby s úspěchem uměl překonávat všechna nebezpečí, která neznámý terén v sobě skrývá, musí umět rozeznávat druhy sněhu a volit správnou techniku. Jeho zájem není pouze dobré ovládání lyží, ale

---

¹ Houdek, I. 1963, s. 7

poznává i nové krásy hor a musí se vyrovnat s jejich nebezpečími. Hory pro něho neznamenaají pouhou sjezdářskou dráhu.² Vychovávají z něho lepšího člověka pevné vůle a odvahy a tento způsob pobytu na horách je dnes označován jako skitouring.

Vysokohorské túry nejsou však podmíněny značnou nadmořskou výškou. I v nižších horách můžeme dojít k situacím, které si s vysokohorskými nezdají, zejména při špatném počasí. Všechny terénní túry mají určité charakteristické znaky. Přivádějí lyžaře do terénu, plného překvapení a nebezpečí.

Terénní lyžování vyžaduje proto dokonalé ovládnání lyží. Všechny potřebné zkušenosti nelze pochopitelně získat přes noc, ale častým pobytem v horách, vlastním poznáváním horských podmínek a stykem s lyžaři, zejména v odborných kurzech. Zlomí-li si nebo podvrkne lyžař v terénu, zejména v odlehlých končinách, nohu, znamená to vážné ohrožení na zdraví nebo dokonce na životě. Nevydáváme se proto nikdy na túry sami. Překonání tvrdých podmínek v terénu je společnou záležitostí zdatného kolektivu. Vyžadují houževnatost, smysl pro kázeň a obětavé kamarádství. Přátelství uzavřená na horách, zpečetěná často obětavou pomocí v nouzi, bývají pevná. Hory nám dávají nejkrásnější zážitky a stávají se zdrojem nových tvůrčích sil jak k dalším novým cestám do výšin, tak pro úkoly našeho společného lepšího života.³

Ve vysokohorském terénu se stupňují požadavky na zdatnost lyžaře. Technika se přizpůsobuje obtížím a pro bezpečnost cesty je často nutno použít horolezecké výzbroje, která je charakteristická pro další odvětví, kterým je skialpinismus. V alpských zemích, kde se do alpinismu zahrnovaly i všechny velehorské akce s lyžemi, dostala část této činnosti svůj prvotní název skialpinismus. „Už před druhou světovou válkou bylo skialpinismem vysokohorské lyžování, lyžařská turistika i horolezectví na lyžích a s lyžemi. Tímto všeobecným pohledem je zatížena alpská současnost dodnes: podle Heibelerova Lexikonu Alp je skialpinismus „souhrnný název pro všechny vysokohorské podniky s lyžemi mimo upravené sjezdářské terény“, přestože tato definice vystihuje jen klasickou formu skialpinismu“.⁴

Vcelku přirozeně vyvstává otázka, jak a proč zakotvil tradiční skialpinismus (strmé a výškové sjezdy) mezi horolezeckými disciplínami. Striktně podle naší definice horolezectví je to pohyb převážně v horolezeckém terénu. Avšak přestože se při něm neobejdeme bez pomoci rukou, rušivě působí, že jeho podstatou není lezení. Kromě toho, ačkoliv jsme horolezectví nikdy nespojovali výlučně s lezením na vrcholy, smysl

---

² Houdek, I. 1963, s. 7

³ tamtéž, s. 8

⁴ cit. Dieška, I., Šírl, V. 1989, s. 256

sportovního klasického i extrémního skialpinismu se z horolezeckého pohledu naplňuje sjezdem dolů, anebo přechody hřebenů či pasáží o jistém stupni horolezecké obtížnosti. A to ani nemluvíme o akcích mimo horolezecké terény, např. o arktických dálkových přechodech. To vše by zpochybňovalo zařazení skialpinismu na tomto místě. Na druhé straně je však mimo jakoukoli pochybnost, že strmými a výškovými sjezdy se zabývají pouze horolezci, dokonce až dost vysoké úrovně horolezecké výkonnosti a zkušenosti.⁵ Skialpinismus je rozšířen v horolezecky rozvinutých zemích a na celosvětové úrovni je organizován v UIAA (Union Internationale des Associations d'Alpinisme), ze které v roce 2008 vystouily dvě nejpočetnější organizace skialpinistů OEAV (Oesterreichischer Alpenverein) a DAV (Dolomiten Alpenverein). V oblasti motivace a sportovního výkonu se opírá o vlastní filozofii, logiku, případně estetiku a etiku, jejichž principy jsou prakticky totožné s principy, platnými v disciplínách tradičního horolezectví. Nejpodstatnější však je, že horolezci se hlásí ke skialpinismu a skialpinisté se cítí být horolezci. Proto zatím mluvíme o horolezectví s lyžemi, i když v budoucnosti může vzniknout potřeba jeho osamostatnění do sportovního odvětví anebo interdisciplíny se všemi důsledky. Horolezectví tedy přijalo za své jen tu část skialpinistické činnosti, která aspoň částečně zasahuje do horolezeckého terénu.

Už z několika odstavců věnovaných historii vyplývá, že sportovní výkony spojené s výstupem a lyžováním v horách mají odlišnou úroveň. V zásadě při lyžařských aktivitách spojených s vysokohorskou turistikou nebo horolezectvím hovoříme o třech základních disciplínách. Jedná se o skitouring, skialpinismus, který můžeme dále rozlišit na tradiční skialpinismus, závodní skialpinismus a rally a poslední disciplína je freeride, který není skialpinistickou disciplínou v pravém slova smyslu.

4.1.1 Skitouring

Nejméně náročná a nejrozšířenější forma lyžování ve volném horském terénu. Hlavním znakem jsou pohodové výstupy na lyžařsky dostupné alpské, tatranské či jiné vrcholy a dále zimní přechody neledovcových pohoří, jedno či vícedenní túry, při nichž není pro prvovýstup i sjezd nezbytné užití doplňujícího horolezeckého vybavení.⁶

---

⁵ Dieška, I., Širl, V. 1989, s. 257

⁶ Frank, T., Kublák, T. 2007, s. 322

4.1.2 Skialpinismus

Aktivita s různou mírou náročnosti jak ve výstupu, tak i sjezdu. Charakter zátěže je dán terénem, nadmořskou výškou i vlastní náročností výstupu či sjezdu. Obecně je túra možné považovat za skialpinistickou, pokud je pro výstup nebo sjezd nezbytné použití doplňujícího horolezeckého vybavení. Jako vysokohorský skialpinismus označujeme aktivity v pohořích pokrytých ledovci. Ve východních Alpách můžeme překročit nadmořskou výšku 3000 m, v západních Alpách až 4000 m. U ledovcového terénu je mnohem otevřenější a více fascinující prostor, oproti neledovcovým horám je ale výrazný nárůst rizika v podobě trhlin a ledovcových zlomů, pro jejichž překonání je nezbytné zvolit správný technický a taktický postup.⁷

Samostatnou kapitolou jsou pak náročné lezecké túry, které lze za ideálních podmínek sjet na lyžích (skiextrém), stejně jako i lyžování ve výškách přes 6000 m (výškový skialpinismus). Jedná se o rizikové aktivity, kdy ne vždy je sjezd možný a zpravidla nikdy neposkytuje ideální prožitek z vlastního lyžařského pohybu, ale spíše z řešení náročného problému.

4.1.3 Freeride

Freeride není skialpinistickou disciplínou v pravém slova smyslu; je velmi populární především pro odstranění fyzicky náročného výstupu. Lyžování se realizuje v oblastech zajištěných sítí lanovek a sjezd je veden volným terénem v jejich okolí.⁸ Obdobným případem je tzv. heliskiing, kdy je lyžař dopraven na vrchol pomocí helikoptéry. Oproti skitouringu a skialpinismu má freeride jedno výrazné negativum. Sjezd zahajujeme z vrcholu bez předchozího výstupu terénem plánovaného sjezdu. Snížená fyzická náročnost je nahrazena velmi vysokou orientační náročností a výrazně obtížnějším posuzováním lavinového nebezpečí.

---

⁷ Frank, T., Kublák, T. 2007, s. 322

⁸ tamtéž, s. 322

4.2 Historický vývoj výzbroje pro skialpinismus

4.2.1 Historický vývoj skialpinistických lyží

Vynálezce lyží neznáme. Podobně jako šíp a luk, bumerang, kopí, kyj nebo kolo, patří také lyže k náradí, které nemohl vymyslet jednotlivec, nýbrž které vzniklo jako výsledek zkušenosti prací lidské pospolitosti. Odpor nejružnějšího druhu nutí člověka, aby jej překonával nějakou činností nebo pomocnými prostředky. Tak hluboký sních, který brzdí veškerou dopravu, vytvořil lyže.⁹

Dnes, díky pilnému bádání, prastarým nálezům a znázornění lyžaře z kamenné doby, které bylo objeveno v Norsku, můžeme si představit již pěkný kousek dějin lyží. Prvního lyžaře si můžeme představit asi takto:

„Byl jednou, před mnoha tisíci lety, ještě před dobou ledovou, někde v sněhových pustinách člověk. Měkké chmýří pokrývalo jeho mohutné údy, namáhavě si razil cestu sněhem a tělo ho záblo. Lstí zardousil ulovené zvíře a ovinul si jeho kůži kolem nohou zmodralých mrazem. Když zestárl o několik generací, člověk poznal, že zvířecí kůže nejen hřeje a chrání před zraněním, ale také zvětšením plochy chodidla zmenšuje poněkud zapadání do sněhu a usnadňuje chůzi sněhem. Člověk vzal pevnější kůži, zvětšil, snad pomocí kostí nebo dřeva, podrážku, a postupně, zase po několika generací, zjistil, že pohyb sněhu je snazší, jestliže kůže je položena po srsti. Nahradil dřevěný výplet svého praotce jediným kusem dřeva pro každou nohu a naučil se konečně používat tohoto náradí na sněhu také v klouzavém pohybu. Oč lehčí byla potom honba na utíkájícího zajíce, oč lehčí pohyb ve střídavém loveckém terénu“.¹⁰

Když potom, zase o tisíc let později, Giljakové, Čukčové, Kamčadalové, Samojedi, Korjakové, Ainové, Jakuti, Tunguzové, Kirgizové, Karelci, Finové a Laponci kočovali pomocí tohoto náradí v zasněžených krajích, žila památka na prvního člověka, který vymyslel lyže, ve vděčné vzpomínce provázané obdivem a tento člověk byl povýšen na boha, stal se z něho *Ull*, bůh a předek všech arijsko-nordických lyžařů. Ve východní Asii povýšili dokonce prvního lyžaře na stvořitele světa. Kamčadalové jej uctívají pod jménem Kuča. Byl tak velký a těžký, že pod tlakem jeho lyží se země prohýbala jako tenký led a tvořily se hory a údolí. Když Kuča tímto způsobem stvořil svět a dcerou a synem se postaral o jeho obyvatelstvo, opustil na lyžích zemi a zmizel.¹¹

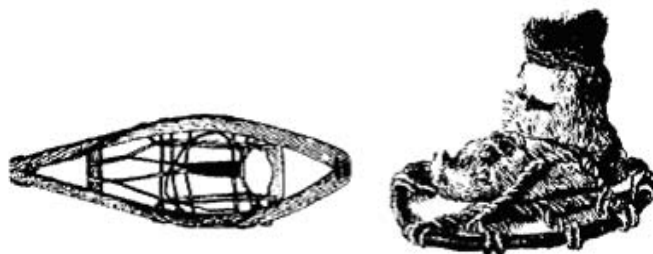
---

⁹ Trenker, L. 1942, s. 24

¹⁰ cit. Trenker, L. 1942, s.24

¹¹ tamtéž, s. 25

Ještě rozšířenější než lyže jako vítěz nad vysokým sněhem byla *sněžnice*. Ve sněžnici poznáváme zřetelněji než u lyže formu boty nebo sandálů. Okrouhlá sněžnice je jistě také starší než lyže úzká.

Obr. 1 Model primitivních sněžic

Skandinávsko-finské bádání o lyžích, které pracuje v posledních desetiletích velmi úspěšně se všemi prostředky srovnávacího národopytu, dějin starověku, považuje z prastarých lyží za nejdůležitější tyto druhy:

4. *Arktický typ*, převážně severoasijský a nejseverněji evropský. Tato lyže je široká, vpředu i vzadu zašpičatělá, obě lyže jsou stejně dlouhé a většinou potažené kůží; charakteristické pro tento typ jsou také vertikální otvory pro řemeny vázání.
5. *Jižní typ*, holý, poměrně krátký pár prkýnek o stejné délce. Vzadu je lyže příčně seříznuta, uprostřed zesílena, s vyhloubeným místem pro nohu, nad něž přecházejí dřevěné postranice, respektive pevné díly vázání, kterou rovněž poněkud přecházejí.
6. *Střední nordická nebo skandinávská lyže*, pár nestejně dlouhých, skládajících se z krátké odrazové tyče potažené kůží, pro silnější nohu, a nepotažené, dlouhé lyže pro běh a skluz, se žlábkem, pro nohu slabší.¹²

Všechny tyto formy lyží jsou prastaré. A nepochybně vznikly všude tam, kde člověk v oblastech oplývajících sněhem musel lovit a kočovat. Tedy v oblastech, kde leží mimo jiné Sibiř, Finsko a Skandinávie. Ve smyslu stěhování národů, postupujících od východu k západu, jsou obyvatelé severní Asie považováni za nejstarší lyžaře.

Jestliže podle převládajícího názoru lyže vznikla ze sněžnice, je to především

---

¹² Chovanec, F. 1989, s. 19

široká arktická lyže, která se vyvinula protažením sněžnice, jež se změnila v prkno ke klouzání. Jak časně se objevila tato lyže v severní Evropě, o tom svědčí nález, učiněný v bahně ve Švédsku roku 1924. Tehdy byl objeven úplný pár lyží i s holí opatřenou lopatou. Podle vědeckého šetření je tento nález, nazvaný podle místa objevu „lyže kalvtráská“, starý 4000 let. Konzervující bahenní šťávy zachovaly jej tak dobře, že C. J. Luther mohl rekonstruovat vázání těchto lyží.¹³

O jižní lyži převládá mezi vědeckými badateli názor, že je to nářadí, které kdysi, podobně jako všechna zvířena, přišlo na zemi z vody nebo z bahna a teprve na pevném podkladě dostalo svou určitou tvárnost. Jinými slovy: převládá názor, že pralyže byla nářadí podobné neckám nebo okapní rouře; že to byla bahenní lyže připomínající svým tvarem kanoi. Podobné nářadí užívají ještě dnes korejští a čínští bahenní rybáři a příbuzné formy byly zjištěny jako nářadí friských rybářů na pobřeží Schleswig-Holsteinu.

Bahenní lyže se postupem doby dostala na pevninu a konečně se z ní stala lyže sněhová. Během vývoje z bahenní ve sněhovou lyži mizely postupně postranice kanojovitých necek a pouze nepatrná část těchto postranic zůstala zachována ve formě dřevěných čelistí vázání.¹⁴

Tři až čtyři tisíce let staré lyže, které byly nalezeny ve Finsku a ve Skandinávii, mají takové čelisti ze dřeva, které konaly tehdy přibližně tutéž službu jako čelisti dnešního vázání kovového nebo plastového. Prastarý jest na tomto jižním typu také vydlabaný vodorovný otvor, který se udržel přes 4000 let.

Obr. 2 Nejstarším nalezeným zbytkem lyže je lyže pojmenovaná podle svého naleziště Hottingu ve Švédsku (lyže Hotting). Je zhruba 110 cm dlouhá a přibližně 20 cm široká a její stáří se odhaduje na více než 4 tisíce let.

---

¹³ Trenker, L. 1942, s. 26

¹⁴ tamtéž, s. 26

Nález, který byl učiněn v bahně v Norsku (tak zvaná lyže fureská), nám dokazuje nejzřetelněji, že již člověk z doby kamenné a bronzové znal čelisti vázání a prstní řemen. Pravděpodobně používal již také patního řemenu; známky toho byly rovněž nalezeny na starých lyžích. O jižní lyži se dále domníváme, že vykonala dlouhou cestu z východní Asie přes Rusko. Její odnož byla přinesena – jistě slovanskými národy – k Slovincům v bývalé Jugoslávii, kteří se již v šestnáctém století vyskytují jako nejstarší alpští lyžaři. Nakonec se dostává jižní lyže do Skandinávie, přes baltské státy a snad dokonce přes severní Německo. V Ostpreussen bylo nářadí podobné lyžím již dokázáno a je zcela dobře možné, že také v severoněmeckých bažinách budou ještě někdy nalezeny prastaré lyže. Arktický a jižní typ lyže se potkaly ve Skandinávii jistě už v době kamenné a bronzové, tedy dříve než 1000 let před Kristem, a nacházíme-li nyní ve Skandinávii třetí typ lyží, o němž jsme se již zmínili, střední nordickou lyži, je zcela dobře možné, že tento typ, po názoru Norů, vznikl smíšením obou druhů. Pro silnější nohu, tedy většinou pravou, se užívalo kratší, široké, kůží potažené a arktické lyži příbuzné lyže odrazové, přičemž levá noha klouzala po nepotažené lyži skluzné. Tuto zvláštní lyžařskou techniku lze srovnat nejlépe s jízdou na koloběžce. Výhodná přilnavost kůže ke sněhu a klouzavý pohyb holého dřeva tu byly rozhodně šťastně spojeny. To je také velmi důležité pro použití lyžařského nářadí u vojska. S takovými lyžemi lze lépe cvičit než s úplně hladkým dřevem. Proto byl tento typ lyží postupem doby jako vojenské lyže zaveden v Norsku, Švédsku a Finsku.¹⁵

Norským dějepiscům a skladatelům byl už kolem roku 900 před Kristem dobře znám silný podíl lyžařství na zimním životě v nordických oblastech. Jejich zpráva souhlasí také dokonale se starými nálezy a s vědeckými poznatky. Mimo to známe dnes už také znázornění lyžaře od současného kreslíře z doby kamenné, které je jistě autentické. Opíraje se o tento objev lyžaře z doby kamenné, C.J. Luther předpověděl v dějepisném pojednání v roce 1923, že jistě budou ještě nalezeny kresby tesané do skály a znázorňující lyžaře. Skutečně, v roce 1933 byly na severním norském ostrově Rodoy objeveny dobře zachované obrazy, vysekané kamenem do skály, které m. j. znázorňují téměř moderního lyžaře.¹⁶

---

¹⁵ Trenker, L. 1942, s. 27

¹⁶ tamtéž, s. 28

Obr. 3 Skální kresba lyžaře z Rodoy v Norsku zhotovená cca 2 500 let př. n. l.

Vedle lyží, starých 4000 let, které vykazují zřetelné stopy zpracování kamennou sekerou, máme tedy dnes právě tak starý, vlastně ještě starší obraz lyžaře a můžeme z toho usoudit, oč starší ještě byl asi prapočátek těchto věcí.

V celé Skandinávii nepoužívali lyží nestejně délky. V určitých krajích Švédska a Norska se přidrželi spíš jižní formy lyže a zdokonalovali ji. Moderní lyžařské nářadí vzniklo z jižního typu, nepochybně v kraji *Telemarken*, neobyčejně bohatém na sněh. Obyvatelé tohoto kraje zdokonalili lyže a lyžařskou techniku již v 17. a 18. století. Když lyže koncem osmdesátých a počátkem devadesátých let přišla do střední Evropy, objevila se také ve tvaru finské lyže s rovnoběžnými hranami, vpředu a vzadu zúžená. Že tato lyže nebyla vhodná pro příkřejší horský terén, je nám dnes úplně pochopitelné. Především vlivem Fridtjola Nanesena, přesto, že tento průkopník lyžařství se později ještě jednou vrátil k finské lyži, byla všeobecně dána přednost lyži telemarské.¹⁷

Telemarská lyže, typ dnešní lyže je po všech stránkách dokonalá. Na této lyži je všechno dokonale uváženo, každá maličkost má svůj dokonalý tvar, který vcelku nejlépe odpovídá převládajícímu kyprému sněhu, přizpůsobování střídavému horskému terénu a technice na něm závislé.

---

¹⁷ Trenker, L. 1942, s. 28

Obr. 5 *Detail špičky lyže z roku 1930*

Obr. 4 *Telemarský typ lyže*

Modernější skialpinistické lyže se od těch klasických poněkud lišily. Na první pohled byly rozdílné dírou ve špičce lyže a zářezu na patě, případně taktéž dírou na patě. Zářez sloužil k uchycení pásů při použití systému top-fix. Díry potom k témuž nebo pro vytvoření provizorních saní z lyží pro převoz raněného. Dnešní moderní skialpinistické lyže se vyrábějí bez díry ve špičce lyže. Také bychom u nich marně hledali integrovanou „carvingovou“ podložku pod vázání. Obecně jsou skialpinistické lyže oproti sjezdovým lyžím menší. Většina světových výrobců lyží má ve své nabídce také skialpinistické modely. Zatímco donedávna měly skialpinistické lyže formu rovných prken s malým poloměrem oblouku, dnes mají tento klasický tvar pouze závodní modely. Ostatní mají již vykrojení. Důležitým parametrem při výběru lyží je jejich hmotnost. U závodních dosahuje při délce 180 cm 1950 – 2200 gramů na pár. K nejlehčím lyžím s hmotností pod 2200 gramů patří Dynafit TLT Rally, Dynastar Altiplume, Ski Trab Aero, Atomic Tour Guide, Dynamic Extrem Light. „Normální“

hmotnost lyží je v rozsahu 2500 až 2800 gramů. Lyže, které mají přes tři kilogramy, už nejsou příliš vhodné na skialpinismus, výjimkou jsou pouze široké prašanové lyže.¹⁸

Obr. 6 Skialpinistické lyže (díra ve špičce sloužila k uchycení stoupacích pásů nebo pro vytvoření provizorních saní)

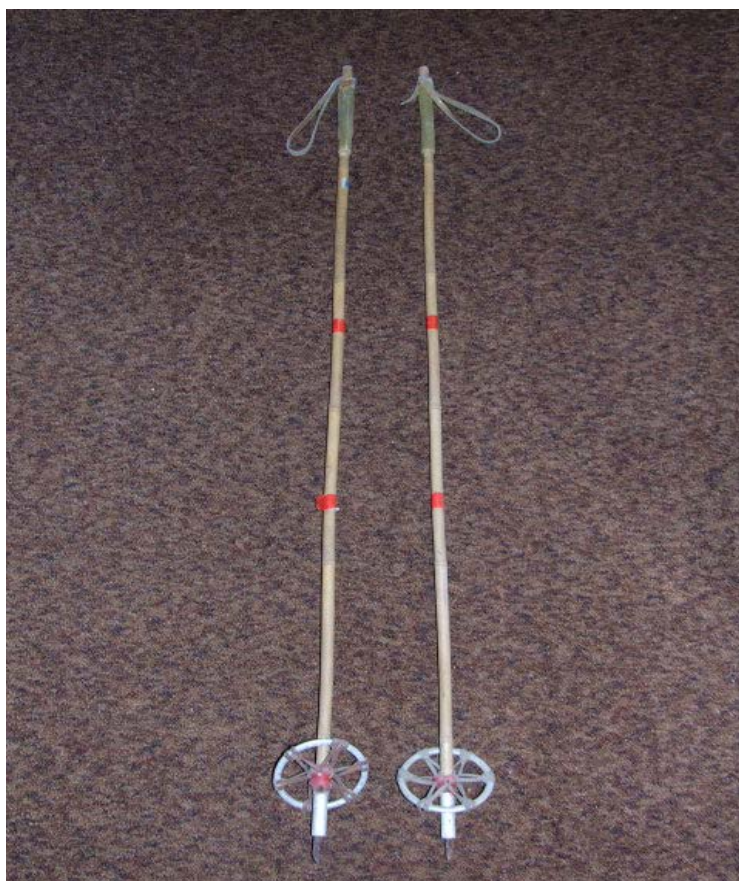
Obr. 7 Závodní model skialpinistické lyže Ski Trab Aero

---

¹⁸ Pala, J. 2003, s. 1-3

4.2.2 Historický vývoj skialpinistických holí

K lyžím patřily již za starých dob jedna a později dvě hole, aby bylo možno využití pro klouzavý pohyb dopředu také síly paží anebo aby bylo možno se o ně opírat. O lyžařských holích zmiňují se již prastaré norské ságy, které uvádějí dokonce jméno „gisl“, což ve smyslu „Giessel“ znamená hůl. Lyžařská hůl byla opatřena také talířem. Naše dnešní hole jsou sice elegantnější, ale v podstatě nejsou nic jiného než tatáž hůl, kterou spodobnil Schefferus již v roce 1673. Podle okolností byla lyžařská hůl také zbraní, druhem kopí nebo v oblastech chovu sobů pastýřskou lopatou.¹⁹

Obr. 8 Historické skialpinistické hole z roku 1960 – 70

---

¹⁹ Trenker, L. 1942, s. 125

Dnes se používají pro skialpinismus výhradně hole teleskopické, sjezdové nebo běžecké. Běžecké hole jsou velmi oblíbené u závodníků, jsou delší, což usnadňuje výstup a pohyb po rovině, zatímco při sjezdu je závodníci drží kus pod rukojetí. Dvou a třídílné teleskopické hole dovolují úpravu své délky podle terénu, v němž se skialpinista pohybuje, jsou skladné při přepravě a výstupech, kdy se zkrátí a připnou na batoh. Skialpinistické hole mají většinou talířky o velkém průměru, aby se nebořily v hlubokém sněhu.²⁰

Obr. 9 Teleskopické hole typické pro skialpinistické výstupy

---

²⁰ Frank, T., Kublák, T. 2007, s. 324

4.2.3 Historický vývoj skialpinistického vázání

Pokud jde o vázání, byl všeobecně znám jen prstní třmen z vrbového proutí, z kožešiny nebo kůže. Staré norské nálezy ukazují také čelistní vázání ze dřeva. Je dosti důvodů pro domněnku, že všechny staré lyžařské národy používaly velmi brzy lyži též jako nářadí sportovní. Z dopravního prostředku, který byl m. j. nezbytný pro lov a válku, se stává dříve či později, téměř s přirozenou nutností, nářadí sportovní.

Obr. 10 Nejprůvodnější typ vázání z březových kořenů

Vázání bylo dlouho nejchoulostivější kapitolou všech debat o lyžích. Kdysi dávno existoval pouze prstní řemen. V této podobě se udrželo vázání u nordických dopravních prostředků tam, kde se ještě dnes užívá mokasínů nebo opánkovité obuvi bez našité podrážky. Tento druh obuvi je tak upraven, že nad prsty vzniká zobákovitá zvýšenina, kterou běžec provléká pod prstní řemen a která brání, aby bota nevyklouzla dozadu. Proměna tohoto jednoduchého zařízení v moderní vázání je velmi zajímavá. Rané pokusy, jak zachytit částí vázání také patu, jsou známy, ale ojedinělé. I zde byli průkopníky Telemarčané. Když se v sedmdesátých letech minulého století objevili v tehdejší Kristianii s „pevně přivázanými lyžemi“, t. j. s pohyblivě upevněnou patou, měla tato novinka ihned mnoho rozhořčených odpůrců. Upevněná pata však zvítězila, ale v oblasti vysokohorského lyžování (později skialpinismu) byla zachována.²¹

Na evropské pevnině to byl rakušan Mathias Zdarsky, který první zdůrazňoval nedostatky tohoto spojení boty s lyží, jež bylo částečně též otázkou nedokonalé, příliš měkké lyžařské boty. Zdarsky chtěl pomoci tomuto nedostatku železným, pérovým,

---

²¹ Trenker, L. 1942, s. 34

podrážkovým vázáním. Toto vázání bylo sice přívrženci norské školy zamítnuto jako příliš nebezpečné, ale přesto se ho užívalo v Alpách mnoho let, zčásti také v podobném vázání Bilgeriho.²²

Potom se podařilo Norovi Fridtjofu Huitfeldovi sestrojít ohnuté železné čelisti, při čemž patní řemen byl protažen vodorovným žlabem v lyži. Huitfeldovo vázání, jehož hlavní předností je spodní tah patního řemene, otevřelo cestu dalšímu vývoji. A nyní jsme u vázání s řemenem prstním a patním. Z prvního Huitfeldovo vázání s prstním řemenem v čelistech a s patním řemenem ve vodorovném dlabu dělá stále ještě dobré služby. Především proto, že hluboko upevněný patní řemen přitahuje stále patu k lyži. Toto vázání musí být ovšem velmi dobře provedené. Čelisti musí být zhotoveny tak, aby v případě nouze bota držela také bez prstního řemene. Bota se nesmí mezi čelistmi viklat, nýbrž se má pohybovat nahoru a dolů sice lehce, ale přece jen poněkud ztuhla. Tento typ vázání byl dlouhou dobu používán mezi vysokohorskými lyžaři (skialpinisty).²³

Dále přišel na řadu modernější typ vázání, našroubovaný na lyži. Toto vázání nepotřebovalo vydlabané díry, našroubovávalo se na horní plochu lyže a bylo pravidelně roztažitelné. Pohyblivosti vázání se dosahovalo prostředky nejrůznějšího druhu. Poslední vymožeností po této stránce je vázání, jehož čelisti lze postranními šrouby zúžit, rozšířit nebo jimi otáčet. Pokud u našroubovaného vázání bez vydlabaného otvoru nebo bez háčku pro postranní spodní tah je patní řemen vede vodorovně, je nutno, aby lyže a pata byly spojeny zvláštním pérováním. To se děje spirálovými péry nebo gumovými pruhy, které jsou upevněny, resp. zavěšeny na lyži kolem kotníků a za patou.

Obr. 11 Stoupací vázání s holemi ze Starohorské doliny (Nízké Tatry) přibližně z roku 1930

---

²² Trenker, L. 1942, s. 34

²³ tamtéž, s. 35

Značný pokrok přinesly *pérové náponky*, zavedené skokanem Seppem Bildtsteinem. Dalším článkem ve vývoji je mnohem modernější vázání, celokovové vázání „Kandahar“. Na tomto, jakož i několika jiných vázání je novinkou to, že patní tah obstarává *ocelové lanko*, které je zároveň nejlepším spojením lyže a nohy, poněvadž uskutečňuje tolik žádoucí spodní tah. Moderní svorková vázání bez řemenů, která stiskem páky různým způsobem přitlačují lyžařskou botu s přečnívající podrážkou na lyži, jsou typická vázání sportovní a běžecká.²⁴

Obr. 12 Lankové a stoupací vázání přibližně z roku 1940 – 60

Obr. 13 Detail otočného kloubu přibližně z roku 1940 – 50

---

²⁴ Melek, S. 2007, s. 16

Žádná součást skialpinistické výzbroje neprošla tolika technickými změnami jako vázání. Dnešní moderní vázání kromě zafixované polohy pro sjezd umožňuje přepnutí na chůzi, když se uvolní pata boty (viz. Příl. 1). Kloub, umístěný ve špičce vázání, potom umožňuje rotaci v horizontální poloze, a tím i chůzi, podobnou běžeckému lyžování. Výrobci experimentují s několika možnými umístěními kloubu tak, aby z fyziologického hlediska způsobovala chůze na lyžích co nejmenší únavu nohou skialpinisty. Pro pohyb do kopce je v zadní části vázání „podpatěnka“, která má obvykle od jedné do tří poloh přizpůsobovaných sklonu svahu. To je řešeno různě, ať už otáčením celé paty vázání u Dynafitu TLT, TLT Tri step, nebo historickým drátem – u Emery Chrono, Emery Energy, Silvretty 300, Silvretty 400 a 404, Fritschi Tour, Salewy, Vaude, Markeru. Poslední možností potom je přímo různé výškové polohování paty vázání – Silvretta Easy Go, 500, 505, a 555, Fritschi Diamir, Tyrolia a Kneissl. Vázání se dělí na desková a nedesková, kdy mezi nedesková patří pouze modely od Dynafitu a Silvretta SL. Podle hmotnosti můžeme orientačně rozeznat tři skupiny – do nejlehčí patří Dynafit TLT s 660 gramy, společně s vázáním Dynafit TLT Tri step s 780 g a Silvrettou SL. Potom dlouho nic, a kolem hmotnosti 1600–1800 gramů je soustředěna většina současných vázání. Nejtěžší, a také jedna z nejodolnějších, je Silvretta 404 s 2100 g dále různé modely Naxo, nový model Marker, nové Fritschi Diamir.²⁵

Obr. 14 Moderní skialpinistické vázání Fritschi Diamir

---

²⁵ Pala, J. 2003, s. 1-3

Běžně používané jsou také tzv. bezpečnostní vázání, kdy u všech modelů Silvretta vypíná pata vázání do boku a nahoru, stejně tak u Dynafitu. U Fritschi Diamir pata vypíná nahoru, zatímco špička do boku, u Salewy a Fritschi Tour, kde se při pádu uvolní celá deska vázání jsou „otočné“ desky, obdobně jako u staré sjezdové G30. Existuje také adaptér do klasického sjezdového vázání pod názvem Secura Fix, ale ten je vhodný spíše pro freeridové lyžování než vážný skialpinismus. Také nesmíme zapomenout na klasiku v podání Kandaháru, kterou využívají někteří historicky založení lyžaři pro nenáročné výlety, tedy spíše přechody, dodnes. Předmětem diskusí je nastavení vypínací síly vázání. Ani ne tak u klasického skitouringu, ale spíše u sjíždění žlabů a extrémního lyžování. U skitouringu je nastavení přibližně stejné jako u normálního sjezdového lyžování. U extrémů se potom vypínací síla nastavuje téměř na maximální hodnotu.²⁶

Další novinkou dnešního vázání jsou také pojistné mechanismy zabráňující ujetí lyže při vypnutí vázání. Jsou to tak zvané brzdičky nebo pojistné řemínky, tzv. sichráky. Výhoda pojistných řemínků je ta, že při vypnutí vázání se lyže neztratí v hlubokém sněhu, jednoduchá a bezpečná manipulace v prudkých žlabech a spojování lyží pro nošení. Nebezpečným faktorem se stávají řemínky v případě pohybu skialpinisty v místech, kde hrozí utržení laviny. Naproti tomu brzdičky jsou výhodné při použití na sjezdovkách na mírných svazích a tvrdých terénech, ale pokud dojde k vypnutí lyže v hlubokém sněhu je jenom malá šance, že lyži opět nalezneme.

Obr. 15 Fritschi Diamir a pojistné řemínky, tzv. sichráky

---

²⁶ Pala, J. 2003, s. 1-3

Obr. 16 Fritschi Diamir s brzdičkami

Poslední důležitou součástí jsou stoupací železa tzv. haršajzny pro tvrdý podklad. Jsou obdobou maček pro výstup ve sněhu a ledu, avšak připínají se na skialpinistické lyže. Připínají se do vázání pod přední část boty. Výrobce firmy Fritschi dodávají stoupací železa, která se pouze překlápí a nemusejí se z vázání sundávat.

Obr. 17 Stoupací železa, tzv. haršajzny

4.2.4 Historický vývoj skialpinistické obuvi

Nejdůležitější součástí výbavy – v botě tráví skialpinista celé dny a někdy i noci. Proto by měla být maximálně pohodlná pro jeho nohu a nezpůsobovat otlaky.

Na první pohled se skialpové boty liší od normálních díky gumové profilované podrážce, u modelů pro vázání Dynafit TLT a Silvretta SL potom i kovovými adaptéry či plastovými výřezy pro zapnutí do uvedených vázání. Vnitřní botička se dá snadno vyndat, zespodu má také různorodě do malé hloubky tvarovanou podrážku a zavazuje se na šňůrky. Někteří výrobci dávají do vnitřních botiček membránu Goretex.

Boty se obecně dělí do dvou pevnostních skupin – „měkčí“ a „tvrdší“. Měkčí boty jsou ideální pro skialpové závody a dlouhé přechody. Při sjezdu jsou potom měkčí a komín skeletu neдрží holeň nejpevněji. Naopak tvrdší boty jsou na chůzi až nepříjemně tvrdé, ale o to více si můžeme dovolit mnohem razantnější sjezd. Chovají se totiž jako klasická sjezdová bota, takže noha drží pevně s mírným náklonem dopředu. K měkčím botám patří dvoupřezkové Dynafit TLT 2, TLT 3, Koflach Tour Extreme, Dachstein AS Tour, případně třípřezkové Dynafit TLT 4. Tvrdší jsou potom botky Nordica TR10 a TR12, Lowa, Scarpa, Dynafit TLT 4S a Garmont.²⁷

Obr. 18 Goretexová botička skialpinistické obuvi

---

²⁷ Pala, J. 2003, s. 1-3

Obr. 19 Třípřezková skialpinistická obuv Dynamit

Obr. 20 Čtyřpřezková skialpinistická obuv Garmont

4.2.5 Historický vývoj stoupacích pásů

Neodmyslitelnou součástí vysokohorských lyží jsou tulení pásy, později označované jako pásy stoupací. Pro jejich stoupavou schopnost, která nezávisí na druhu sněhu, je třeba dát přednost pásům před stoupacím voskem. V minulosti se používalo pásů, které se připínali. Byly našity na popruhy a připevněny na lyže přezkami a postranními řemínky. Tyto pásy měly však různé nevýhody, jako například velkou váhu a možnost zlomení přezek. Mezi lyží a pásem se také často utvořily sněhové nášlapky a pak sjezd s takovými pásy byl skutečně trýzní. Konečně ztěžovaly tyto pásy přejíždění svahů napříč.²⁸

Obr. 21 Pásy z plyše a kobercové pošívky používané do konce 60. let minulého století

Historickým mezníkem se stalo v roce 1976 představení prvních pásů od firmy POMOCA opatřených lepidlem, takže složité přivazování pomocí popruhů se už dále nepoužívalo. Stoupání na pásech do svahů o různě velkých sklonech je umožněno díky orientaci chloupků dozadu. Pokud se pohybujete vpřed, chloupky se uhlazují k pásu a umožňují skluz, naopak při pohybu vzad se postaví a zabrání posunu skialpinisty dolů ze svahu. Tulení, nebo také stoupací pásy, se někdy, kromě pohybu vzhůru, používají při sjezdech s velkým batohem za obtížných sněhových podmínek či terénu, aby zbrzdily pohyb lyžaře dolů. Zvláštní použití pro přechody pohoří nebo při rovinatých terénech mají „pásečky“, které mají šířku kolem 38 milimetrů. Na výstupy často stačí, a když potřebujeme sjet jenom pár výškových metrů, nesundávají se, a po hranách

---

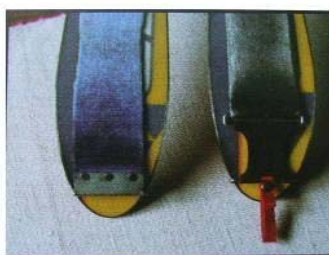
²⁸ Trenker, L. 1942, s. 124

jedeme, aniž by se tyto pásečky dotýkaly sněhu – tedy stejně rychle jako bez nich. Jejich optimální aplikace může být například při přechodu Nízkých Tater.²⁹

Pásy, které se nalepí na lyže, jsou neporovnatelně příjemnější a získáme-li si jednou potřebnou zkušenost v nalepování, jsou skutečně to nejlepší, co můžeme mít (viz. Příl. 2). Je třeba pamatovat zejména na to, aby konec pásu držel dobře na lyži. Přilepíme-li je dobře, drží naprosto jistě. Když dosáhneme vrcholu, můžeme je sejmout jedním trhem. Také na túře můžeme tyto pásy lehce znovu nalepit. Pásy k nalepování jsou neobyčejně lehké a nezaberou téměř vůbec místo. Skládáme je vždy natřenou stranou k sobě a dbáme na to, aby na srsti nezůstala ani nejmenší částička vosku. Nepoužíváme-li je, nesmíme je nechávat delší dobu ve velkém teple, neboť by se srážely. Popruhy bez srsti jsou pouze levnou výpomocí a používaly se spíše jen výjimečně a výjimkou byla také v naléhavých případech šňůra omotána kolem lyží.³⁰

Dnes, díky rychlému rozvoji v oblasti techniky, je aplikace tuleních pásů zase jednodušší.

S lepidlem se brzy rozšířily dva způsoby uchycení – buď jenom za špičku lyže, nebo top-fix. V prvním případě je na špičce pásu ocelové obdélníkové oko, které se převléká přes špičku lyže. Pás se následně přihladí ke skluznici a je ukončen pět až deset centimetrů před patou lyže. Pro snadnější sundávání bývá opatřen malým okem z popruhu, zamezí se tak zlomení nehtů při snaze sundat namrzlé pásy. Při polámání uchycení top-fix je na „patě“ přinýtován plochý plechový háček. Ten se zasune do výřezu v patě lyže a přes špičku lyže se opět převlékne kovové oko s gumou, která vypíná pás. Opět se přihladí ke skluznici lyže a může se vyrazit do kopce.

Obr. 22a Dvojí způsob upevnění pásů na špičce skialpinistické lyže

---

²⁹ Pala, J. 2003, s. 1-3

³⁰ Trenker, L. 1942, s. 124

Obr. 22b Dvojí způsob upevnění pásů na patě skialpinistické lyže

Lepidlo na nových pásech vydrží v závislosti na četnosti použití i několik sezón. U těch, kteří ročně stráví při skialpinismu několik desítek dní, je životnost lepidla tak dvě sezóny, při intenzivnějším používání pak sezóna jedna. Potom se lepicí vrstva musí obnovit. Nejprve se lihem odstraní vrstva starého lepidla a odmastí povrch. Poté se na tulení pás položí „nažehlovací“ pás s lepidlem, překryje papírem a nažehlí. Po nezbytné době zaschnutí je možné pásy použít. Zpočátku by se však pásy neměly skládat k sobě, protože by se lepidlo odtrhlo od podkladu. Je proto vhodné si nechat plastové ochranné pásy, s nimiž se tulení pásy dodávají jako nové, a při prvních používáních obnovených tuleních pásů je skládat na tyto plastové pásy. Na lokální opravy vrstvy lepidla se prodává lepidlo v tubě. Tulení pásy se po túře nechají uschnout za pokojové teploty, není vhodné je dávat příliš blízko k topným tělesům, neboť se tím snižuje životnost lepidla. K lepšímu skluzu pásů a zamezení lepení sněhu jsou k dostání vosky, ať už ve spreji, nebo v klasickém pevném skupenství. Za určitých nepříznivých klimatických podmínek však lepení sněhu na pásy nezabrání ani tyto pomůcky.³¹

Velké množství firem nabízí tulení pásy, ať už z jednoduše zapleteného mohairu do V, nebo dvojitě do W, kombinace mohairu a nylonu, nebo čistě nylonové pásy. V České republice patří mezi nejrozšířenější Colltex, Pomoca a Salewa. Z mohairu V se vyrábějí rychlé závodní pásy s výborným skluzem a záběrem, jejich nevýhodou je potom menší životnost oproti pásům W (také dobrý skluz a velká životnost) a oproti nesnadno zničitelným pásům kombinovaným a nylonovým.

Tulení pásy jsou pro klasický skialpinismus k dostání v různých šířkách,

---

³¹ Pala, J. 2003, s. 1-3

nejčastěji potom 59 a 62 mm, a také zmíněné 38 mm široké pásečky. Měly by být o pět milimetrů užší než šířka lyže v nejužším místě tak, aby hrany lyží nebyly zakryté. V posledních letech se s rychlým rozšířením více vykrojených lyží objevily také carvingové tulení pásy. Jsou podstatně dražší a určeny jen na příslušný model lyže. Kromě nich se prodávají tulení pásy o šířce 100 milimetrů a více v metráži, aby si každý mohl vyříznout pás na svoji lyži.

Obr. 23 V současné době nejpoužívanější stoupací pásy v Čechách

Obr. 24 Dnešní moderní skialpinistické stoupací pásy

4.2.6 Novinky skialpinistické výbroje

Mezi zcela nové a dříve neznámé vybavení dnes patří lavinový vyhledávač, lopata a sonda.

Předchůdcem lavinového vyhledávače byla tzv. lavinová šňůra, která ale byla ve všech ohledech naprosto nedostačující věcí při hledání sněhem zasypaných lidí. Jednalo se o slabou červenou šňůru, širokou asi 5 – 6 mm a dlouhou 25 – 30 m . Navazovala se jedním koncem k pasu a zbytek byl vláčen za sebou volně po sněhu. Při zasypání umožnila lavinová šňůra záchranu postiženého.³²

Dnes se používá mnohem modernější technika a tou jsou lavinové vyhledávače, často označovány jako tzv. pípáky.

První lavinové vyhledávače se objevily na konci šedesátých let dvacátého století a během desetiletí prošly obrovským vývojem. Lavinový vyhledávač pracuje na principu vysílač/přijímač na frekvenci 457 kHz. Mezi nejrozšířenější značky u nás patří kromě Berdina Ortovox F1 a M2, Arva, Pieps a Mammut Barryvox také novější vyhledávače jako jsou DTS Tracker, Mammut Pulse, Ortovox X1, D3 a novinka Ortovox S1.³³

Obr. 25 Špičkový lavinový vyhledávač firmy Arva

³² Michalička, V., Satori, M. 1960, s. 43

³³ Pala, J. 2007, s. 36-40

Lopata je základním nástrojem pro přežití ve sněhu pokrytých horách. Kromě úpravy plošiny pro stan nebo vykopání záhrabu má nezastupitelnou úlohu v případě lavin. Dnešní lavinové lopaty od firem Ortovox, Salewa, Black Diamond a dalších jsou kovové, jiné z tvrzeného plastu. Obvykle je lepší dát přednost kovové lopatě před některými modely z tvrzených plastů. Plastové lopaty jsou spolehlivé v prachovém sněhu, poslouží i při kopání záhrabu, avšak nemusejí obstát při překopávání ztuhlého sněhu na laviništi.

Obr. 26 Moderní lavinová lopata firmy Black Diamond

Lavinová sonda slouží k určení polohy zasypaného na laviništi a jeho označení. Mají obvykle délku od 180 do 230 cm, přičemž nejvhodnější z hlediska praktického použití jsou sondy delší než 260 cm. Při jejich výběru pozor na provedení spojení jednotlivých dílů a zajištění sondy v rozdělaném stavu. Sondy v délce pod dva metry jsou vhodné jen pro označení pozitivního kontaktu na laviništi. Lze je použít pro dohledání oběti označené vyhledavačem, nebo se používají k sondování laviniště v rojnici v případě postiženého bez lavinového vyhledavače.³⁴

Obr. 27 Moderní typ lavinové sondy

---

³⁴ Pala, J. 2003, s. 1-3

4.3 Historie skialpinismu v českých zemích

4.3.1 Počátky našeho lyžařství a lyžařské turistiky

Nález lyží v našich zemích je nutno sledovat v souvislosti s okolními státy. Tak například řada polských autorů, německý historik C. J. Luther a jiní uvádějí, že na polském území se vyskytovaly v době před naším letopočtem lyže, a to typu severního. Jejich používání však dávno zaniklo. Nepodařilo se zatím zjistit, zda je možno uvažovat o výskytu lyží v této době i na našem území.³⁵

V díle Josefa Schiffnera „Krkonose a jejich domnělý obyvatel Krakonoš“, vydaném v Praze v roce 1805, je zajímavá zmínka o tom, že obyvatelé těchto na sních bohatých hor používají jakýchsi sněhových obručí, které si uvazují na nohy, aby se „hbitě a obratně klouzali z jednoho místa na druhé“. Tyto sněžnice byly vespod opatřeny jakousi sanicí (skluznicí), podobnou krátké lyži. Byla to vlastně jakási kombinace sněžnice, zamezující boření nohou do sněhu a sanice, umožňující skluz.³⁶

S výskytem sněžnic, karplí nebo koslí, jak se jim říkalo, se můžeme v 18. století setkat takřka ve všech středoevropských horách, jak o tom píše L. Delaveaux v knize „Gorale beskidowi zachodniego pasma Karpat“ (Krakov 1851).

Existuje domněnka, že sněžnice k nám byly rozšířeny současně s emigrací vlašského pastevectví. Počátky výroby krkonošských sněžnic, jejichž kulaté rámy byly vyplétány řemínky, spadají asi do konce 17. století. Jejich název *krokve* nebo také *kraple* pochází prý od kosodřeviny, ze které se obruče vyráběly a která se staročesky nazývala *krakvičí*.³⁷

Podle některých, zejména zahraničních autorů, konaly se pokusy o jízdu na lyžích a o využití v lovectví v Krkonoších již kolem roku 1840. Tyto zprávy se však dosud nepodařilo podepřít autentickými nebo jinými místními prameny.

Kromě sněžnic se používal v Krkonoších ještě jeden svérázný „předchůdce lyží“. Ve Vrchlabském vlastivědném muzeu je jeden exemplář těchto lyží uložen. Je to vlastně jedno široké prkno, dlouhé asi 1 m a široké 25- 30 cm, špička je zúžená a ohnutá vzhůru. Tyto tzv. lyže používaly horníci z rudných dolů v údolí Sv. Petra u Špindlerova Mlýna, ve Schreiberhau na saské straně Krkonoš a snad i jinde. Na těchto lyžích sjížděli horníci z rudných dolů, které byly umístěny vysoko na úbočí do údolí tím

---

³⁵ Chovanec, F. 1989, s. 32

³⁶ tamtéž, s. 32

³⁷ tamtéž, s. 32

způsobem dolů, že jezdec se na ně postavil oběma nohama a držel se motouzu, upevněného ve špičce lyže.³⁸

4.3.2 První literární zmínky

První literární zmínka o lyžích v české literatuře je s největší pravděpodobností obsažena v díle „Kronika Moskevská“, která má podtitul „Vypsání předních zemí, krajin, národů, knížectví, měst, zámků, řek a jezer, Velikému knížeti Moskevskému poddaných. O mravech, obyčejích, zvyklostech a náboženství národa Moskevského ... To vše z jazyka latinského v česky přeloženo od Matouše Hozia z Vysokého Mejte, Léta Páně 1590. Vytisknuto v Starém městě Pražském u Mistra Daniela Adama z Veleslavína“. Autorem této knihy je Ital Alexander Quagnini, diplomat v polských službách, žijící v Krakově.

„Na straně 65 – 66, kde je popisována krajina Permská, můžeme číst: „Pěší pak na koslech, jakž na mnoha místech po Ruské zemi ten obyčej jest, velmi hladce po sněhu běží a říkají jim narty od nártů. Jsou to destičky jakési obdloužené na způsob podešvů, tří nebo čtyř loktů zděli, kteréžto na nohy obujíce a postrkujíce se bidlem, na konci špičatě železem okovaným, velmi prudce se ženou, že žádný kuň i nejhbitější jich nedohoní“. Dále zmiňuje: „Řemeslo a práce jejich všecka záleží v myslivosti, lovení a postřelování šipkami zvěří, jejichž masem se živí a koží odívají a těmi knížeti Moskevskému tribut platí a užívají k tomu nártů, o nichž jsme již něco napřed oznámili při vypisování země Permské. A těch všichni téměř národové půlnoční obecně užívají, i Maskvané a Rusové (str. 86)“.³⁹

Tím, že Hozius ve svém překladu použil výrazu kosle, jež se shoduje s moravským kúsle, prozrazuje, že již v 16. století byl u nás znám nástroj k chození po sněhu.

O koslích se můžeme dočíst v Jungmannově česko – německém slovníku z roku 1836: kosle (kúsle) – nástroj k navázání k nohám a k běhání neb skouzání se po ledě nebo po sněhu, jinak též kraple. Z Jungmannova slovníku vysvítá, že byl u nás znám i jiný výraz pro lyže – narty, který byl rozšířen v Rusku a který je dodnes používán v Polsku.⁴⁰

---

³⁸ Chovanec, F. 1989, s. 33

³⁹ cit. tamtéž, s. 33

⁴⁰ tamtéž, s. 34

4.3.3 Ski – nový sportovní prostředek

Koncem osmdesátých let předminulého století proniká stále častěji do českého písemnictví, časopisů a novin zmínka o skandinávských ski, na kterých se odvážní Norové pohybují způsobem pro střední a západní Evropu zcela neznámým. Nikdo si zpočátku neuvědomil, že existuje souvislost mezi primitivními koslemi, nartami a novým pojmem „ski“.⁴¹

O ski se psalo zejména v souvislosti s výpravou švédského polárního badatele Nordenskjölda, který v letech 1878 – 1879 podnikl významnou polární výpravu. Členy jeho expedice byli rovněž dva Laponci, kteří uměli výborně jezdit na lyžích a stali se v roce 1884 hrdiny proslulého závodu na 220 km.⁴²

„V Kottově slovníku v VII. svazku z roku 1893 je pod slovem „sky“ napsáno: dlouhá prkénka pod nohy k jízdě po sněhu. Objevily se v Praze počátkem roku 1893. Jinak: sněžnice“.⁴³

4.3.4 Vznik slova lyže

„První pokus o použití slova lyže je z roku 1838, kdy Antonín Marek v článku „Jenisejská gubernie“ uvádí, že když se Tunguzové dozvěděli o obsazení Moskvy Francouzi, „chtěli na lyžkách se vydati Moskvě na pomoc“.

Markův pokus však na dlouhá léta zcela zapadl. V Kottově slovníku najdeme slovo lyže až v roce 1897 v VIII. svazku; vyskytuje se prý často v inzertech Národních listů“.⁴⁴

První literární doklad použití slova lyže je z roku 1894. V překladu finského národního eposu „Kalevala“ užívá slova lyže Josef Holeček a poznamenává: „Lyže jsou v půlnočních zemích neocenitelnou pomůckou styku obyvatelstva v zimě.“

Je možno se domnívat, že Josefu Holečkovi patří zásluha o uvedení výrazu lyže do našeho jazyka. Podle Jungmanna je slovo lyže pravděpodobně převzato z ruštiny a má svůj kořen ve slově lýhy (staročesky ljhy) což znamená „dvě dřeva hladká, podlouhlá, op nichž se sudy smýkají, nebo u saní a u vozů k jízdě na sněhu.“

---

⁴¹ Chovanec, F. 1989, s. 34

⁴² Trenker, L. 1942, s. 35

⁴³ Chovanec, F. 1989, s. 34

⁴⁴ cit. Chovanec, F. 1898, s. 35

4.4 Historie skialpinismu v českých zemích v letech 1900-1918

Počátky lyžování v Čechách jsou úzce spojeny s tehdejší rozvíjející se turistickou činností. Členové ČSK Praha konali zpočátku jen výlety do pražského okolí, v roce 1894 se již pustili do Krkonoš a na Šumavu.⁴⁵

Rovněž v Krkonoších v Jilemnici, jak J. Buchar i ostatní lyžaři byli členy jilemnického turistického klubu, založeného 1889, a teprve později s rostoucím počtem lyžařů a širší lyžařskou náplní se utváří lyžařský klub.

Časté zájezdy pražských lyžařů do Krkonoš měly veliký význam z hlediska podpory českého krkonošského obyvatelstva v jejich boji poněmčování, znamenaly posilu jejich národního uvědomění. Před první světovou válkou bylo 80 – 90 % návštěvníků Krkonoš německé národnosti, což je pochopitelné z důvodu obsazení příhraničí Sudety. Český živel byl jako ostrůvky v rozbouřeném moři.⁴⁶

Na rozvoji lyžařské turistiky se podílely jak turistické, tak i lyžařské kluby. Byly zřizovány chaty a útulky pro zimní návštěvníky Krkonoš. Kolem roku 1890 byla v Krkonoších již celá řada chat s celoročním provozem.

Obr. 28 Horská chata Dvoračky v Krkonoších v roce 1900

---

⁴⁵ Proužek, A. 1908, s. 65

⁴⁶ Chovanec, F. 1989, s. 46

Z dnešních chat jsou nejstaršími Petrovka (od roku 1811, v roce 1887 přestavěna s celoročním provozem, dnes Petrova bouda), Labská bouda (od roku 1849, od roku 2004 znovu otevřená), Špindlerova bouda (od roku 1825, v roce 1885 vyhořela a byla přestavěna), Dvoračky (v roce 1896 přestavěna) a další. Špindlerův Mlýn měl v roce 1900 již 15 hotelů a restaurací se 176 vytápěnými pokoji.⁴⁷

Obr. 29 Petrová bouda (Petrovka) v Krkonoších kolem roku 1910

Pocit pospolitosti a družnosti všech českých lyžařů pomáhali rozvíjet tzv. „staniční knihy“, které byly uloženy na většině českých chat. Do těchto knih zaznamenávali jednotlivci i skupiny své dojmy, pozdravy a vzkazy dalším výpravám říkankou, veršem i obrázkem.

Lyžování se rozšiřovalo během posledních předválečných let do všech horských oblastí Čech a Moravy. Na lyžích se jezdilo v Krušných horách (kam však jezdili především Němci z Drážďan a Lipska), na Novoměstsku, kde se lyžovalo už v roce 1890 fryšavský revírník Gabessam. Roku 1895 je tam založen Sportovní klub, původně bruslařský, od roku 1903 lyžařský. V roce 1910 pořádal první závody a stal se jako první z Moravy členem svazu lyžařů. V témže roce, kdy Vorweg vystupuje na lyžích

---

⁴⁷ Chovanec, F. 1989, s. 46

Sněžku, jsou zdolány další vrcholky. Vrchní lesník Wollenhaupt z Moravských Hranic na vrchol Beskyd na Radhošť a nadlesní Pekárek na vrchol Pradědu. Již v roce 1899 byly v okolí Švýcárny pořádány první závody v běhu na lyžích. Kolem roku 1900 lyžují v Beskydách ostravští úředníci z alpských zemí.⁴⁸

„O vánocích 1904 se pokoušeli jako první čeští lyžaři na Šumavě Eman Kabát a Arne Juránek zdolat „horu“ Čerchov. Tito dva zvali pražské lyžaře k návštěvě Šumavy a dali také popud k založení Kroužku plzeňských lyžařů při SK Plzeň, který se v roce 1907 stává členem Svazu lyžařů. V témže roce se začínali pořádat lyžařské kurzy na svazích Pancíře a Špičáku, kde se v roce 1908 konají první lyžařské závody na Šumavě.

O rozšíření lyžování svědčí také to, že lyžování se vyučovalo v zimních měsících na školách v Podkrkonoší, jak tomu bylo například ve škole v Dolních Štěpanicích, ve Vysokém nad Jizerou, Jablonci nad Jizerou, Studenci, Jilemnicí, Mrklově a jinde“.⁴⁹

4.4.1 Počátky lyžování a skialpinismu na Slovensku

Celková situace na Slovensku před první světovou válkou byla pro rozvoj lyžování velmi nepříznivá. Slovensko, jako součást Uherského království, bylo vystaveno národnímu útisku i jeho hospodářské poměry byly neobyčejně tíživé.

Byli to proto jen jednotlivci, kteří podle vlastních možností a záliby se věnovali lyžování. První lyže se objevily v Tatrách v Novém Smokovci, kam je přivezl v roce 1875 dr. Mikuláš Szontag. Jeden z prvních slovenských lyžařských průkopníků Kornel Stodola z Liptovského Mikuláše si přivezl lyže v roce 1893 z Kanady.⁵⁰

Po roce 1900 počet slovenských lyžařů vzrůstal a lyžovalo se hlavně ve Vysokých Tatrách.

V létech 1908 – 1910 vyvíjel čilou lyžařskou činnost spolek Němců v Kežmarku – Karpathenvereien, který také jako první na slovenské straně Tater pořádal v létech 1912 – 1913 lyžařské závody. K významným členů tohoto spolku patřil M. Belay, K. Demeny, K. Follert a samozřejmě Edmund Téry. Tento spolek byl založený roku 1873 profesory kežmarského licea, předchůdců prvních horolezeckých výprav. Do této doby

---

⁴⁸ Chovanec, F. 1989, s. 47

⁴⁹ cit. tamtéž, s. 47

⁵⁰ Melek, S. 2007, s. 15

také spadají začátky vysokohorského lyžování na polské straně Tater. Prvními vysokohorskými lyžaři byli Barabász a J. Fischer, kteří používali lyže od roku 1894.⁵¹

Od konce 19. století se rozšířilo lyžování na obě strany Tater. Z dokumentů víme, že v roce 1902 Peter Harvaš přešel ze Štrbského plesa na Ostrvu, Sediello, Krátku; v roce 1903 vystoupil Karol English, Karol Jordan a Stanislav Barabáš na sedlo pod Kopu Kondracku; v roce 1905 norský lyžař a cvičitel Ján Hansen podnikl výstup na lyžích na Slavkovský štít. V tom samém roce K. Jordan a Janusz Chmelkowski uskutečnili výstup s lyžemi na Gerlachovský štít s nástupem ve Velickej dolině. V roce 1908 Matej Zamecki uspořádal přechod na lyžích po trase Hala Gasienicowa – Laliové sedlo – Závory – Koprovske sedlo – Štrbské pleso. V roce 1911 uskutečnili výstup s lyžemi a sjezd z Kriváňa horští vůdcové Gašienica Byrcyn a Junusz Burkowski. V roce 1916 bratři Komarnicki vystoupili na lyžích na Svišťový štít.⁵²

Pro naši lyžařskou historii je zajímavé, že v roce 1910 měl vést lyžařský výcvik ve vojenském kurze na Štrbském plese Mathias Zdarsky, nejvýznamnější lyžařská osobnost té doby. Nepohodl se však s velícím důstojníkem a své funkce se zřekl.

Rovněž je málo známo, že na Slovensku propagovali svoji lyžařskou školy major Bilgeri, který z zimě 1912 – 1913 pořádal v Kremnici lyžařské kurzy.

Vlastní rozvoj lyžařství na Slovensku nastává až po ustanovení Československé republiky.⁵³

---

⁵¹ Chovanec, F. 1989, s. 48

⁵² Melek, S. 2007, s. 16

⁵³ Černík, A. 1964, s. 82

4.5 Historie skialpinismu v českých zemích v období mezi Vádkami

Světová válka přirozeně ochromila i sportovní činnost. Znamenala nejen zastavení dalšího vývoje lyžařského sportu, v některých případech mnohdy i pokles. Činnost ve značně zmenšeném rozsahu vyvíjeli jen jednotlivci a malé kroužky. Částečně se lyžovalo na Slovensku, kde byly pořádány vojenské výcvikové kurzy.

4.6 Historie skialpinismu v českých zemích po roce 1975

4.6.1 Tradiční skialpinismus

Pokud skialpinismem rozumíme sportovní aktivity, jejichž cílem je výstup a následný sjezd na lyžích vytyčeného vrcholu (sedla) v horách, ve kterých je znalost horolezecké a lyžařské techniky spolu se znalostí lavinového nebezpečí podmínkou úspěšného výkonu, pak lze počátek této sportovní činnosti v České republice řadit někde do sedmdesátých let minulého století. Protože jde o pohyb v horolezeckých terénech, vžil se název skialpinismus, pocházející z italského „scialpinismo“, kde patří tento sport k nejrozšířenějším na světě.⁵⁴

V Evropě byl nejvýznamnějším mezníkem v historii tehdy spíše vysokohorského lyžování sjezd z Mt. Blancu, který uskutečnil v roce 1904 Hugo Mylius. Mezníkem v počátku sportovního pojetí této disciplíny v České republice pak zcela určitě byly výstupy a sjezdy Ladislava Jóna, rodáka z Jablonce nad Jizerou z roku 1974 – 1975.

Jak již bylo v úvodu řečeno, prostor pro tento sport byl v českých zemích omezený, proto směřovali čeští skialpinisté na Slovensko. Zpočátku neorganizovaně, později, od poloviny sedmdesátých let minulého století, již pod gescí některých horolezeckých oddílů. Cíle byly plánovitě připravované pro delší období. Vznikla komise skialpinismu výboru horolezeckého svazu Severočeského krajského výboru ČTO ČSTV, která připravila a nabídla řadu akcí zájemcům pro tento sport. V březnu roku 1986 se jí podařilo zajistit účast tříčlenné reprezentace na „Alpiniádě“ v Rile v Bulharsku. Ladislav Bureš z Prahy organizoval „Školy skialpinismu“ v Roháčích, v Brně se stává vůdčí osobností vynikající propagátor skialpinismu Ivo Doušek. Paralelně se vytvořila významná skupina, která se věnovala závodům, účastnila se závodů na Slovensku, později v zahraničí. Z těch úspěšnějších jmenujme Vladimíra Erlebacha a Pavla Jirsu. Na závodech jim asistoval Karel Novák, člen komise skialpinistického výboru horolezeckého svazu ČTO ČSTV a také člen komise výboru horolezeckého svazu UV ČSTV.⁵⁵

Rok 1987 a sjezdy Reného Bulíře, Pavla Berky a Zbyňka Besty na Birnině odstartovaly plán k vzniku cyklu tzv. „Vlných zahraničních rally“. Ty se kladly a kladou za cíl určitou formu soutěže nabídnou českým skialpinistům společný pobyt

---

⁵⁴ Winter, S. 2002, s. 12

⁵⁵ Bulíř, R. 2007, s. 8

v různých lokalitách zahraničních hor.

V roce 1986 byla výborem horolezeckého svazu ČTO ČSTV založena komise, která měla zajišťovat rozvoj této sportovní disciplíny v České republice. První expedice do Kazachstánu a na Kavkaz v roce 1989 společně se vznikem Českého horolezeckého svazu v roce 1990 byly dalšími mezníky v rozvoji skialpinismu v České republice. Na to pak navazovaly významné výkony Boba a Lídy Damkových, Petra Hünera, Pavla Vontora a dalších z nastupujících mladé generace ostravských skialpinistů. V září 1991 a v březnu 1992 byl díky pochopení výboru Českého horolezeckého svazu organizován 1. instruktorský kurs ve Vysokých Tatrách. Jeho absolventi stále ještě předávají své znalosti a praxí získané zkušenosti adeptům tohoto sportu.⁵⁶

Cyklus zahraničních rally byl zahájen v roce 1991 na trase Haute Route ve Švýcarsku. Protože to byla první z následných šestnácti každoročně pořádaných zahraničních rally Českého horolezeckého svazu, jmenujme zúčastněné: Marcel a René Bulířovi, Jan Soukup, Wilda Lange, Jiří Samler, Luděk Hák, Pavel Berka, Zbyněk Besta, Slávek Mejsnar, Miroslav Brož, Pavel Šandera a Miroslav Rozehnal. Za velmi špatného počasí se všichni už po 2. etapě po skupinkách ztratili.⁵⁷

Od devadesátých let se vyvíjel český skialpinismus bouřlivým tempem, aby dosáhl úrovně zemí, ve kterých se tomuto sportu věnují daleko déle. Expedice na Mt. Mc. Kinley v roce 1994, expedice na Nový Zéland v roce 1997 a expedice veteránů v roce 2002 byly výpravami otevřenými pro české skialpinisty. Splnily své cíle a byly inspirací následovníkům. Klubové a oddílové výpravy doplňovaly tyto akce a určitě si zaslouží neméně pozornosti z hlediska destinací, výkonů apod. První úspěšnou výpravu do Himalájí organizovali členové horolezeckého oddílu z Karlových Varů pod vedením Robina Bauma v roce 1998. Robinovi a Vladimírovi Smržovi se podařili sjet sedmitisícový vrchol Arke Čo Oju. Přispívá tím nemalou měrou k úspěchu expedice, kterou vedl opět Robin Baum. Petr Novák se sjezdy na Pamíru a Kamčatce, které kulminovaly parádním výstupem a částečným sjezdem osmitisícovky Šiši Pangmy v roce 2002 zařadil mezi elitu českých skialpinistů. Následován Janem Palou, který sjížděl vrcholy na Kamčatce a v oblasti Damaváнду v Íránu. Smělé cíle si v Himálájích vytyčila expedice „Mountainski“ na Pik 38 v roce 2003. Pro objektivní potíže a aktuální lavinové nebezpečí tehdy vrcholu nedosáhla. V roce 2004 a 2005 skupina karlovarských skialpinistů zaznamenala opět vynikající výkony v daleké Kirgizii a Tádžikistánu. I když výkon manželů Kočarových při výstupu a sjezdu polské

---

⁵⁶ Bulíř, R. 2007, s. 9

⁵⁷ tamtéž, s. 9

cesty na Aconcaguu v Argentině nebyl korunován vrcholem, patří k těm nejvýznamnějším. V Uzbekistánu si na své přišli Martin Rohan a Michal Doležal, kteří sjížděli vrcholy tamních čtyřtisícovek v rámci programu „heliski“.⁵⁸

Semináře věnované problematice tohoto sportu s vyhodnocením nejlepších výkonů dosažených v průběhu příslušného roku se v České republice pořádají od roku 1988. Každý první víkend v prosinci se setkávají ti, kteří se tomuto sportu věnují nebo se o něj zajímají. Každý rok v různých horských lokalitách České republiky. Střídají se tak Krkonoše s Jeseníky, Beskydami a Krušnými horami. Zpočátku byl na tomto semináři vyhodnocován pouze výsledek závodů Českého poháru se skialpinismu a předání putovního poháru vítězi. Od roku 1998 jsou vyhlašovány a věcnými cenami odměňovány za nejhodnotnější výkon roku ve výstupu a sjezdu.

Sjezd himálajského Arke Kangu Robinem Baumem a Vladimírem Smrzem byl vyhlášen nejhodnotnějším výkonem v roce 1998. V roce 2000 za 1. český sjezd himálajské osmitisícovky Čo Oju obdržel cenu roku Vladimír Smrž. V roce 2001 získává ocenění Petr Novák za výkony na Pamíru. Přechod Sierry Nevady v Kalifornii uskutečněný Helenou Bestovou a sjezdy Petra Nováka na Kamčatce a v Himálajích byly nejhodnotnějšími výkony roku 2002. Petr Heczko obdržel cenu za sjezd z kóty 6200 m na Dhaulágiri IV v roce 2003. Poté následovalo vyhodnocení sjezdů, řazených do kategorie skiextrémů. V roce 2004 sjezd Marka Holubce a Pavla Pospíšila Palaviciniho kuloárem a v roce 2005 sjezd Stredohrotu do Malé Studené doliny ve Vysokých Tatrách, který se podařil Robinu Baumovi. Lyžařský instruktor Jan Novák obdržel cenu za nejhodnotnější výkon roku 2006. Oceněn byl jeho sólový výstup a sjezd Leninova štítu na Pamíru.⁵⁹

Do roku 2004 byla činnost českých skialpinistů ovlivňována v té době nejmasovější organizací českých horolezců v České republice, Českým horolezeckým svazem, který pro rozvoj této disciplíny zřídil pracovní komisi. Komise, později koordinační rad Asociace skialpinismu ČHS pracovala podle dlouhodobě přijaté koncepce a řešila problematiku jak tradičního pojetí tohoto sportu, tak i možnosti přímé soutěže (závodů), kterou tento sport umožňuje.

Vývojem doby a rozvojem obou hlavních směrů skialpinismu došlo zcela přirozeně k rozdělení této komise (koordinační rady Asociace) na komisi závodní a komisi tradičního skialpinismu. Mnoho českých skialpinistů vstupuje do Alpenvereinu a jiných sdružení.

---

⁵⁸ Bulíř, R. 2007, s. 10

⁵⁹ tamtéž, s. 11

4.6.2 Závodní skialpinismus

V sedmdesátých letech se ale stále více prosazují závody typu gare. Závody rychlostní, které v současné době dominují a velké světové soutěže včetně mistrovství Evropy a světa jsou pořádány výlučně touto formou.

Po vzoru slovenských skialpinistů, kteří včas zachytili tyto trendy a závody pořádali už od poloviny sedmdesátých let, lze počátek závodní činnosti v České republice řadit do osmdesátých let 20. století. Josef Slavíček a Vladimír Erlebach se účastnili závodů na Slovensku. Každoročně od roku 1984 jsou v České republice pořádány závody. Zpočátku byly z pochopitelných důvodů pořádány členy Horské služby, ale už v roce 1992 se pořadatelství úspěšně zhostil také horolezecký oddíl z Frýdku – Místku.⁶⁰

V roce 1986 přijal výbor ČHS České tělovýchovné organizace ČSTV 1. koncepci rozvoje skialpinismu pro léta 1987 až 1990. Reagoval tak na tehdy se prosazující netradiční formu horolezectví, která se rozšířila mezi českými horolezci a to ve všech svých disciplínách. Nejen extrémní sjezdy Ladislava Jóna, ale od roku 1984 i každoročně pořádané závody ve skialpinismu. V Krkonoších přinutily tehdejší výbor HS ČTO ustavit komisi, která by se touto problematikou zabývala a vytvářela by prostor pro její rozvoj v zájmu početné skupiny skialpinistů z Krkonoš, Prahy, Brna, Liberce, Olomouce a Ostravy. Předsedou komise byl jmenován René Bulíř a jejím dalšími členy Ladislav Bureš z Prahy, Ivo Doušek z Brna a později Karel Novák, Jiří Dunka z Krkonoš a Václav Škrlant z Hořovic. Od roku 1989 pracovala komise ve složení René Bulíř, Karel Novák a Bob Damek z Frýdku. Krátce byl v té době členem komise i Antonín Křivánek ze Špindlerova Mlýna. René Bulíř a Karel Novák se stali členy federální komise skialpinismu a prosadili, aby se na mezinárodních závodech v zahraničí mohli uplatnit i nejlepší čeští závodníci té doby. Úspěchem bylo první místo Pavla Jirsy a Vladislava Erlebacha na závodech Marsalia v Dolomitech v roce 1987. Na spadnutí bylo uznání soutěží v systému mistrovství soutěží ČSTV. V roce 1988 byl zpracován a vydán metodický dopis „Skialpinismus“, který obsahoval i první soutěžní pravidla pro závody konané v systému „rally“, podle kterých se u nás soutěžilo až do roku 1996. Ivo Doušek měl značnou zásluhu na tom, že se do České republiky dovezly vázání a pásy, které byly, i když s problémy, distribuovány veřejnosti

---

⁶⁰ Boštíková, S. 2004, s. 59

a přispěly tak do značné míry k rozvoji této disciplíny mezi horolezci.⁶¹

Po revoluci v listopadu 1989 se zhroutily tehdejší organizační struktury ČSTV a potažmo i HS ČTO a v roce 1990 vzniká samostatný Český horolezecký svaz, který sice zůstává nadále členem ČSTV, ale získává naprostou samostatnost v rozhodování o své činnosti a ve volbě svých orgánů. K obhajobě specifických zájmů skialpinistů v rámci nově koncipovaného svazu vzniká „Asociace skialpinismu ČHS“ ustanovená 12.9.1990 v Tatrách. Prvním krokem koordinační rady bylo přijetí nové koncepce činnosti s prioritou nabídky akcí všem členům ČHS. Byl přijat návrh cyklu zahraničních rally ČHS, které se budou konat každý rok pokud možno v jiné alpské lokalitě s důrazem přiblížit velehorské terény českým skialpinistům bez rozdílu výkonnosti a s cílem povýšit sportovní úroveň v těchto pro skialpinismus nejvhodnějších terénech. V roce 1992 připravila komise 1. mistrovství České republiky ve skialpinismu, které se konalo koncem ledna v Beskydech. Prvními vítězi byli Pavel Jirsa a Jan Zapletal. Druhé mistrovství republiky se konalo v následujícím roce v Krkonoších v rámci rally Karpacz – Špindlerův Mlýn. Tehdy zvítězilo družstvo Adolf Klepš a Pavel Cingr. Bylo to druhé a na určitou dobu poslední mistrovství republiky ve skialpinismu. Po tragické smrti Jana Zapletala v oblasti Cevedale v Itálii se rally Krkonoše pořádala jako memoriál Jana Zapletala a Waldemara Siemasskiho, který zahynul v Krkonoších. Po vstupu skialpinistů Slovanu Špindlerův Mlýn do ČHS v roce 1994 byla koordinační rada asociace rozšířena o další členy – Pavla Jirsu, Pavla Vontora, Miroslava Rozehnal a Jiřího Pleskače. Byl přijat návrh Pavla Jirsy k vyhlášení Českého poháru skialpinismu, který se pořádá od roku 1995 a v současné době zahrnuje závody v Rokytnici, Beskydách, Strážném, Orlických horách a v Krkonoších. Řada českých skialpinistů se zúčastňuje několika zahraničních závodů, bohužel zatím bez výraznějšího úspěchu.⁶²

Přijetím nových stanov ČHS v roce 1998 došlo k vyřazení neformálního zájmového sdružení skialpinistů z ČHS a k naplnění poslání svazu na tomto úseku sportovní činnosti byla opět vytvořena komise, která pokračovala v činnosti dřívější koordinační rady asociace. Z asociace skialpinismu ČHS se stalo víceméně abstraktní neformální sdružení, které bylo gestorem Českého poháru ve skialpinismu, protože pohár vlastnilo a předávalo jej vítězům. Komisi doplnil Robin Baum z Karlových Varů. Rok 1998 byl významným přelomem v závodním pojetí skialpinismu jak ve světě tak i v naší republice. Byla vytvořena mezinárodní komise

---

⁶¹ Bulíř, R. 2007, s. 15

⁶² tamtéž, s. 16

závodního skialpinismu ISMC. Český horolezecký svaz se stal oficiálně jejím členem. ISMC je komisí UIAA, která vydává soutěžní pravidla a licence závodníkům, sestavuje kalendář závodů, včetně Evropského a Světového poháru, vyhlašuje mistrovství kontinentů, světa a vyhodnocuje světový ranking závodníků. Dochází k nebývalému rozvoji této disciplíny. V roce 2003 se koná mistrovství Evropy ve Vysokých Tatrách. Centrem dění je Hrebienok. Mistrovství se účastní téměř 200 závodníků z 17 zemí. Češi se umístili v mužích v družstvech na 21. místě, ve složení Roman Glajcar a Roman Kuczynski. V ženách bylo družstvo Oršulová, Bulířová na desátém místě. V soutěži jednotlivců se konal závod v Malé a Velké Studené dolině. Nejlepší z českých reprezentantů Marcel Svoboda byl 55. a v ženách se umístila Lucie Oršulová na 27. místě.⁶³

Obr. 30 Hromadný start na mistrovství Evropy ve Vysokých Tatrách v roce 2003

---

⁶³ Bulíř, R. 2007, s. 17

Vyhrotila se potřeba řídit oba hlavní směry skialpinismu odděleně, a tak vznikají komise tradičního skialpinismu ČHS a komise závodní. Činnost závodní komise řídí Pavel Jirsa.

Ve spolupráci se slovenskými a polskými skialpinisty je připravován Středoevropský pohár. Jeho uspořádání mělo zvýšit úroveň závodního skialpinismu v České republice, na Slovensku a v Polsku. V roce 2004 se konal poprvé Středoevropský pohár, který zahrnoval celkem 3 závody:

7. Závod v Peci pod Sněžkou
8. Závod ve Žiarské dolině
9. Závod v Zakopaném

Prvními vítězi se stali – v mužích Milan Madaj ze Slovenska a v ženách česká reprezentantka Alice Korbová.

Disciplíně, do tohoto období tak úspěšně se rozvíjející, nelze než přát její další rozvoj a mnoho úspěchů všem závodníkům, jejichž počet každý rok stoupá.

4.7 Historie skialpinismus ve světě

Už koncem minulého století začali horolezci při zimních výstupech používat lyže. Zpočátku jim měly jen ulehčovat nástupy, ale po zdokonalení techniky lyžování se používaly i k cestě zpět. Po roce 1900 mezi horolezci postupně zdomácnělo vysokohorské lyžování. Mezi průkopníky – alpinisty s lyžemi patřil i „otec“ Sherlocka Holmese Arthur Conan Doyle, který na lyžích překročil známé alpské sedlo Furka (1894 m). Po přechodech horských sedel, většinou ve výškách kolem 2 000 m, začali četní němečtí a rakouští horolezci vystupovat s lyžemi i na vrcholy vyšší než 3 000m; např. roku 1896 Wilhelm von Arlt vystoupil na Sonnblick a o rok později Wilhelm Paulcke s partnery prošel napříč Bernskými Alpami. Na přelomu století už byla na lyžích překročena hranice 4 000 m. Patrně nejvýznamnějším mezníkem v historii vysokohorského lyžování byl první sjezd z Mt. Blancu, který uskutečnil roku 1904 Hugo Mylius s třemi horskými vůdci.⁶⁴

První mimoalpské a mimoevropské výstupy a sjezdy ve vysokých horách uskutečnili rovněž alpští vůdcové, mimo jiné i na Kilimandžáru. Velice atraktivní byl sjezd z Kilimandžára do kráteru během přechodu od severu na jih (Angličané roku 1916). Ve třicátých letech použili Němci lyže v Malé Asii na Araratu a Ulu Dagu, na Olympu a v dalších oblastech. Hans Ertl v průběhu Dyhrenfurthovy expedice lyžoval dokonce i v Himálajích. Do začátku druhé světové války byly sjety na lyžích už všechny méně náročné vrcholy v Alpách.⁶⁵

Na Kavkaze vzbudily ve třicátých letech pozornost zimní přechody sedel, vysokých i přes 4 000 metrů (např. roku 1931 Tviber, roku 1932 Caner aj.). Mluvílo se o tom tehdy jako o „lyžařském horolezectví“. Postupně byly organizovány stále náročnější sedlové, hřebenové a kombinované přechody: přes Mestijský průsmyk ve Svanetii, přes Bečo k Elbrusu, z Mestie do Nalčiku přes průsmyk Bašil a další. Množily se i sjezdy z vysokých hor. První sjezd z Elbrusu se zdařil roku 1939 B. Gippenreijterovi.⁶⁶

---

⁶⁴ Dieška, I., Širl, V. 1989, s. 255

⁶⁵ Förster, H. A., Grassler, F. 1961, s. 113

⁶⁶ Dieška, I., Širl, V. 1989, s. 256

Už roku 1933 se v Alpách objevila závodní forma skialpinismu. První rychlostní závody – Trofeo Mezzalama – se uskutečnily na počest horského vůdce Otorina Mezzalamy, jenž se šestkrát pokoušel o přechod Alp a roku 1931 zahynul v lavině. Na závodech ve Wallisu startovala tříčlenná družstva s povinnou výzbrojí, do které patřilo i lano, stoupací železa a cepín. Bylo to vcelku pochopitelné, protože překonávání trhlin v ledovcích a výstupy na vrchol vyžadují nejen horolezecké zkušenosti, ale i horolezeckou výzbroj. Závody Trofeo Mezzalama se staly tradičním místem setkávání předních skialpinistů a devátý ročník roku 1975 byl vyhlášen na první mistrovství světa. Prvními šampiony se stali Italové, ČSSR obsadila mezi 97 družstvy z jedenácti zemí osmé místo.⁶⁷

Obr. 31 Výškové rozdíly na trati Trofeo Mezzalama

⁶⁷ Dieška, I., Šírl, V. 1989, s. 256

Obr. 32 Československé družstvo na prvním mistrovství světa ve skialpinismu (1975)

V šedesátých letech se přičiněním významného horolezce meziválečných let Riccarda Cassina oživila soutěž typu rally. Nejvýznamnější byly závody o Velkou cenu Evropy, na kterých závodníci za tři dny nastoupali a sjeli na dvaceti až třicetakilometrové vzdálenosti kolem 12 000 výškových metrů. V každé etapě byl zařazen výstup na jeden vrchol, který přinášel kladné body, pokud jej závodníci stihli absolvovat v časovém limitu etapy. Koncem sedmdesátých let se projevovala snaha mezi rychlostními závody, jako Trofeo Mezzalama, a závody typu rally byly zařazovány rychlostní vložky, např. obří slalom družstev na laně nebo bez lana anebo sjezd družstev v neupraveném velehorském terénu. Tratě samozřejmě vedly po ledovcích, hřebenech a přes alpská sedla, tedy i ve vyložené horolezeckém terénu. Dnes se pořádá v různých horstvech několik desítek závodů světového významu, na nichž se dobře umísťují i českoslovenští horolezci – skialpinisté.⁶⁸

Přesto u odborníků osmdesátých let převažuje názor, že rally jsou před zánikem. V čem to vězí naznačí konfrontace současných projevů rally s původními představami Francouze Dr. Raymondy Latarjeta, který roku 1950 v tichosti zorganizoval první rally. Latarjet, pařížský akademik a ředitel Curieho institutu radiologie, po dvanáct let organizoval rally podle zásad, které bychom mohli shrnout do tří bodů: - poznat nový terén – umožnit skialpinistům absolvovat takové túry, které by bez zabezpečení byly pro ně dostupné – potlačit nezdravou rivalitu pravidly a vyzdvihnout přátelství. Proti tomu současné rally jsou většinou vázány, když už ne na tutéž trasu, tak alespoň na tutéž horskou skupinu nebo oblast. Umožňují závodit fyzicky nejzdatnějším ambiciózním sportovcům, bez ohledu na jejich velehorské zkušenosti. To, spolu s výraznými sportovními ambicemi účastníků těchto soutěží, vede k nezdravému zvyšování rivality závodníků a nebezpečnosti (rizikovosti) rally. Klade to i nové požadavky

---

⁶⁸ Dieška, I., Šírl, V. 1989, s. 258

na organizátory a pořadatele soutěží.⁶⁹

Po druhé světové válce získaly oblibu výkonných horolezců i dlouhé hřebenové a kombinované přechody na lyžích. Nejdelší a nejnáročnější z nich byly uskutečněny na Kavkaze a v Alpách.

Začátkem padesátých let přešel Alexej Malejnov v čele skupiny skialpinistů téměř celý Kavkaz a roku 1956 Walter Bonatti celé Alpy – od Julských až po Přímořské. Jeho čtyřčlenné družstvo nastoupalo a sjelo za 66 pochodových dní na vzdálenosti 1 795 kilometrů a 146 386 výškových metrů. Tento výkon překonal až roku 1971 rakouský horský vůdce Robert Kittl. S přáteli za čtyřicet dní 2 000 kilometrů z Raxu (za Vídní) přes Grossglockner, Otztalské Alpy, Berninu, Bergell, Wallis a Mont Blanc až do Přímořských Alp, přičemž překonal 165 000 výškových metrů.⁷⁰

Zatímco klasickou a závodní formu skialpinismu můžeme pokládat za lyžařsko-horolezeckou disciplínu, další skupinu podniků zařazujeme výlučně do horolezectví. Jsou to výškové a strmé sjezdy, které dostaly název „skiextrémy“. Historikové i sami skiextrémisté tvrdí, že strmé sjezdy se nevyvinuli z klasického skialpinismu, který byl pouze předpokladem pro technické zvládnutí náročných akcí úplně nové filozofie a přístup k velehorskému terénu.⁷¹

Mezi vysokohorským lyžováním a skiextrémy existuje prostor, který vyplňují náročné sjezdy v terénech o sklonu od 30 do 40 stupňů. V historii skiextrémů najdeme v Alpách období, které na takových svazích vytvářelo předpoklady ke vstupu do skutečně extrémních terénů. Vyvrcholilo sjezdy JZ stěnou Aiguille d'Argentiére přes ledovec Milieu (A. Tournier 1939), přechodem severního vrcholu Dome du Gouter (P. Allais, E. Livavic 1940) a sjezdem západní stěnou Aiguille de Triolet (L. Angel 1941).

Za skutečný vstup do skiextrému však pokládáme až sjezd ze sedla Col des Droites na jih (400 m, 40° - L. Lachenal, M. Renoir 1946) a sjezd severními srázy Mont Blancu, který absolvovali L. Terray a B. Dunaway v roce 1953.⁷²

V polovině šedesátých let byly už strmé sjezdy poznamenány systematickým vyhledáváním velkých alpských kuloárů. Byla to epocha průkopníků, kteří už formovali novou horolezeckou disciplínu. Ve skupině Mont Blancu a v Alpách vůbec tuto epochu strmých sjezdů nevíce ovlivnil švýcarský vůdce Sylvain Saudan z Wallisu, usedlý

---

⁶⁹ Dieška, I., Šírl, V. 1989, s. 260

⁷⁰ tamtéž, s. 261

⁷¹ Frank, T., Kublák, T., s. 334

⁷² Dieška, I., Šírl, V. 1898, s. 263

v Chamonix. V období 1967-1969 sjel Spencerovým kuloárem z Brèche de Blaitière, Gervasuttiho kuloárem z Mt. Blancu du Tacul, Whymperovým kuloárem z Aiguille Verte a Marineliho kuloárem z Monte Rosy. Všechny mají sklon až 50°. Přestože byl později tvrdě kritizován za způsoby, jakými dosahoval vrcholu (výchozího místa sjezdu), neboť neváhal použít helikoptéry, patří mu největší zásluha za to, že skiextrémy začaly být pokládány za nejnáročnější horolezeckou disciplínu vůbec.⁷³

Definovat strmé sjezdy je poměrně složité, protože mají příliš rozmanitý charakter. Pro naše počáteční úvahy snad postačí prostá definice významného rakouského skialpinisty Kurta Jeschka: „musí být dlouhé nejméně 250 metrů a jejich sklon musí přesahovat 40°. Skiextrémy – stejně jako sólové lezení – jsou vyhrazeny pouze malému okruhu horolezců-skialpinistů.“ Sjezdy vedou i terény o sklonu přes 50°, náročnými i na horolezecký výstup. V Alpách je hranice strmosti 60°, poněvadž na strmějším svahu se sníh už neudrží, ale například v Andách, kde jsou jiné klimatické podmínky, lze uvažovat i o sjetí ještě strmějších pasáží (roku 1979 tam Patrick Vallencant sjel úsek strmý 65°). Zvláště v sedmdesátých letech úroveň skiextrémů prudce vzrostla. Heini Holzer, Bill Wilson, Helmut Vitroler, Sieglinde Walzlová, Kurt Jeschke a další překonávali schopnostmi a odvahou – s pomocí dokonalé výzbroje – i ty nejfantastičtější představy o lidských možnostech.⁷⁴

Osmdesátá léta vnesla do skiextrémů nové názory, charakterizované objevením nových možností v nejsložitějších kombinovaných skalně-sněhovo-ledových terénech, za současného zpřísnění skialpinistické etiky. Dolní hranice strmosti skiextrémů byla zvýšena na 48 - 50°, sjíždět se začaly i přerušované sněhové žlábký, použití lana je vymezován stále užší prostor a i velmi strmé sjezdy se jezdí bez jištění, používání lyží kratších než tělesná výška skialpinisty se považuje za sportovně méně hodnotné. Ve výškovém skialpinismu se vyžaduje absolvování sjezdu v průběhu jednoho dne. Rychlost sjezdu je jedním z hlavních kritérií výkonu, ale zároveň i kritériem míry bezpečnosti, vyplývající ze skiextrémových schopností.

Skialpinismus ve svých různých formách je populární horolezeckou disciplínou. V alpských zemích se mu věnuje většina horolezců. Zvlášť prudký rozvoj zaznamenal od sedmdesátých let, kdy se rozšířila nejen geografie, ale i masová základna. Přirozeně i ve skialpinismu jsou jasné hranice mezi rekreačním, výkonnostním a vrcholovým sportem. Jejich důsledné respektování je nezbytnou podmínkou jakékoliv aktivity v horách a v zimních podmínkách dvojnásob.

---

⁷³ Dieška, I., Širl, V. 1898, s. 263

⁷⁴ Lienerth, R. 2006, www.lezec.cz/clanky.php?key=5464

5. Závěry práce

Cílem diplomové práce bylo vytvořit ucelený přehled historie skialpinismu v českých zemích. Po zpracování odborné literatury zabývající se touto tematikou, nebo alespoň tematikou ji příbuznou jsme sepsali tuto práci.

Danou problematiku historie skialpinismu se podařilo charakterizovat v různých etapách jeho vývoje. Bohužel však nemůžeme hovořit o uceleném přehledu, jelikož se mi nepodařilo vyhledat a prostudovat literaturu týkající se historie skialpinismu v českých zemích v letech 1945 – 1975. Žádné literární prameny neuvádějí, jakým způsobem byl provozován skialpinismus na našem území v tomto období, což by mohlo být námětem pro další zkoumání a bádání.

Tato práce by mohla přispět k zlepšení náhledu na tento atraktivní, fyzicky náročný a veřejností ne příliš známý druh sportu, který je provozován jen malou skupinou lyžařů – skialpinistů.

Na závěr diplomové práce bych rád podotknul, že výše popsané skutečnosti byli pro mne a mé okolí obohacující. Kladné výsledky práce mne přesvědčili, že dokáží aplikovat znalosti a zkušenosti které jsem nabyl za doby studia.

6. Referenční seznam pramenů a literatury

Literatura:

1. ALEŠ, J. – LYŽEC. *Obrazy horské zimní krásy*. Praha, 1909, s. 180.
2. BOŠTÍKOVÁ, S. *Vysokohorská turistika*. Grada Publishing, Praha, 2004, s. 119.
3. BŘESKÝ, D., NOVÁK, V. *Hory, lyže sních*. Praha, 1948, s. 211.
4. BULÍŘ, R. *O skialpinismu*. Alert Liberec, 2007, s. 85.
5. ČERNÍK, A. *Horolezectví*. STN, Praha, 1964, s. 192.
6. DANĚK, K. . *Kdy, kam, jak a na jaké lyže?*. Nové Město na Moravě : Sporten, 1994, s. 8.
7. DAVID, P. *Lyžařské terény ČSR*. Olympia, Praha, 1984, s. 201.
8. DIEŠKA, I., ŠIRL, V. *Horolezectví zblízka*. Olympia Praha, 1989, s. 446.
9. FÖRSTER, H. A., GRASSLER, F. *Až na vrchol světa*. Orbis, Praha, 1961, s. 211.
10. FRANK, T., KUBLÁK, T. *Horolezecká abeceda*. EPOCH, 2007, s. 663, ISBN: 978-80-87027-35-6.
11. HORČIČKA, V. *Lyže a sních*. Praha, 1932, s. 157.
12. HOUDEK, I. *Lyžujeme v terénu*. Praha, 1963, s. 104.
13. HOUDEK, I., VRBA, M. *Zimní nebezpečí v horách*. STN, Praha, 1954, s. 172.
14. CHOVANEC, F. *Stručný přehled vývoje lyžařství*. SPN, Praha, 1989, s. 156.
15. KARÁSEK, O. *Bílou stopou*. Olympia, Praha, 1988, s. 208.
16. MALEINOV, A. *Vysokohorské lyžovanie*. ŠTN, Bratislava, 1954, s. 135.
17. MELEK, S. *Skialpinizmus – vysokohorské lyžovanie*. James Slovakia s.r.o, 2007, s.171, ISBN: 978-80-85351-18-7.
18. MICHALIČKA, V., SATORI, M. *Zimní turistika*. Sportovní a turistické nakladatelství, 1960, s. 102.
19. POHL, W., SCHELLHAMMER, CH. *Skialpinismus a skitouring*. Altimax Basic, 2005, s. 100, ISBN: 80-86743-09-8.
20. PROUŽEK, A. *Jízda na lyžích*. nakladatelství Emila Šolce v Telči, 1908, s. 125.
21. SCHRAG, K. *Škola alpinismu – Horská turistika*. trekking, Goldstein & Goldstein, Praha, 1997, s. 95.
22. ŠPALKOVÁ, G. *Bílé stopy na českém západě*. Starý most s.r.o, 2007, s. 123.
23. ŠTUMBAUER, J. *Základy vědecké práce v tělesné kultuře*. České

Budějovice, Pedagogická fakulta v Č. Budějovicích, 1989, s. 85.

24. TRENKER, L. *Hory a sníh*. Orbis, Praha, 1942, s. 163.

25. WINTER, S. *Skialpinismus*. Kopp, České Budějovice 2002, s. 124,
ISBN: 80-7232-187-0.

26. WINTER, S. *Vysokohorská turistika*. Kopp, České Budějovice, 2003, s. 128,
ISBN: 80-7232-201-X.

Články a jiná periodika:

27. LIENERTH, R. *Skitouring, skialpinismus a freeride I.*. stránky Lezec.cz, 2006.

28. LIENERTH, R. *Skitouring, skialpinismus a freeride II.*. stránky Lezec.cz, 2007.

29. PALA, J. *Skialpinistické vybavení*. Dobrodruh, ročník VII., 2003, s. 1-3.

30. PALA, J. *Test – lavinové vyhledávače pod lupou*. Outdoor, č. 1, 2007, s. 36-40.

Zdroje obrázků :

1. <http://pf.ujep.cz/~nosek/bezky/pics/historie01.jpg>

2. www.schneestation.de/sportarten/alpinski.htm

3. <http://www.ski.de/technik/norwegenski.php>

4. <http://sporty.vrchlickeho.cz/lyzovani/historie.html>

5. Melek, S. *Skialpinizmus – horské lyžovanie*. s. 15

6. http://www.telemark.szm.sk/kto_sme/K2_Totally02.jpg

7. http://imgs.idnes.cz/ig_zima/A061206_TOM_SKITRAB_2N_N.JPG

8. vlastní fotodokumentace

9. <http://www.lezec.cz/clanky.php?key=5464>

10. www.alaska.net/~lfy/HistoryofSkiing2.html

11. Melek, S. *Skialpinizmus – horské lyžovanie*. s. 17

12. Melek, S. *Skialpinizmus – horské lyžovanie*. s. 17

13. Melek, S. *Skialpinizmus – horské lyžovanie*. s. 16

14. <http://www.bartsport.cz/skialpinisticka-vazani/fritschi-explore>

15. http://www.namche.cz/katalog/blob.php?produkty_nahled=44

16. <http://www.bartsport.cz/skialpinisticka-vazani/diamir-fritschi-swiss-ski-break>

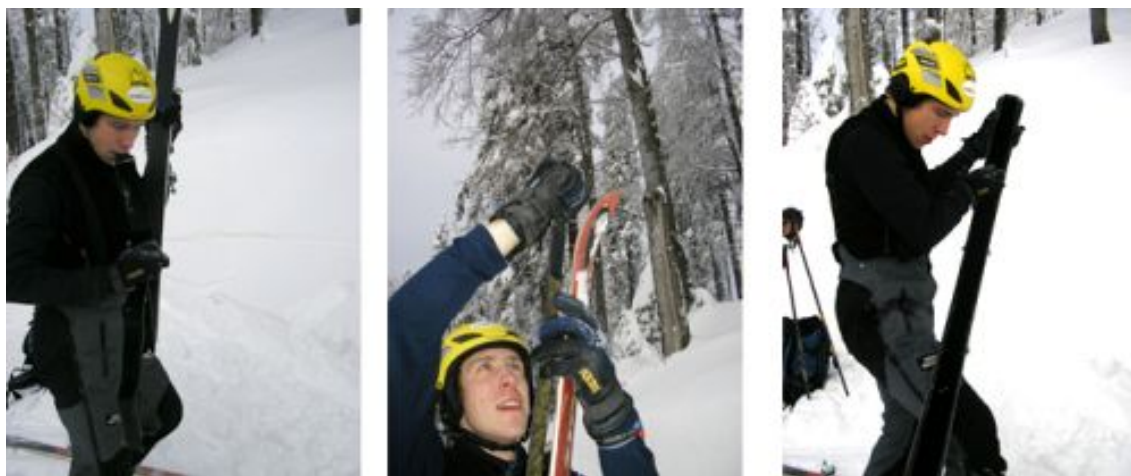
17. <http://www.bartsport.cz/skialpinisticka-vazani/diamir-fritschi-swiss-harscheisen-standard>

18. <http://www.online-bazar.cz/outdoor-bazar/e/lowa-struktura/>
19. <http://www.acmeclimbing.com/index.asp?PageAction=VIEWPROD&ProdID=565>
20. http://www.telemark-pyrenees.com/shop/images/z_garmont-dynamite-gfit-mens-2007-TH.jpg
21. Melek, S. Skialpinizmus – horské lyžovanie. s. 17
22. Melek, S. Skialpinizmus – horské lyžovanie. s. 31
23. <http://www.lezec.cz/clanky.php?key=5464>
24. <http://www.bartsport.cz/skialpinisticke-pasy/contour-c68-95-68-85>
25. <http://www.bartsport.cz/lavinove-vyhledavace/nicimpex-arva-evolution-plus>
26. http://www.hudy.cz/data/img/HUDY%20Guide/2987_V_300.jpg
27. <http://www.hudy.cz/article.asp?nArticleID=3468&nLanguageID=1>
28. <http://www.sura-reklama.cz/dvoracky/>
29. <http://www.odklepnuto.cz/aukce1019490-krkonose-petrova-bouda?actpage=1#big>
30. Bulíř, R. O skialpinismu. Příloha fotodokumentace
31. Dieška, I., Širl, V. Horolezectví zblízka. s. 258
32. Dieška, I., Širl, V. Horolezectví zblízka. s. 259

7. Přílohy

Příl. 1 Vázání Fritschi Diamir přepnuté na chůzi

Příl. 2 Nalepování stoupacích pásů na skialpinistické lyže

Příl. 3 Náročný skialpinistický výstup za použití horolezeckého vybavení – lano a cepín

Příl. 4 České družstvo na mistrovství Evropy ve Vysokých Tatrách v roce 2003 ve složení zleva: Michal Němec, Štěpán Pleskač, Kamila Bulířová, Pavel Jirsa, Lucie Oršulová, Štěpán Dunka a Jiří Pleskač